

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Tuuli Jylhä ja Viola Kolek

Toimintaterapeutti varhaiskasvatuksessa

Alustava arviointitoimintamalli Helsingin kaupungille

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Toimintaterapeutti AMK

Toimintaterapian tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

9.11.2020

Tekijät Otsikko	Tuuli Jylhä, Viola Kolek Toimintaterapeutti varhaiskasvatuksessa –alustava arviointi-toimintamalli Helsingin kaupungille
Sivumäärä Aika	51 sivua + 4 liitettä Marraskuu 2020
Tutkinto	Toimintaterapeutti AMK
Tutkinto-ohjelma	Toimintaterapian koulutusohjelma
Ohjaajat	Lehtori Mira Lönnqvist Lehtori Janett Halonen
<p>Toimintaterapeutin arviointityötä päiväkodissa toteuttaessa saadaan arvokasta tietoa lapsen toimintakyvystä ja tuen tarpeesta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää toimintaterapeuttien roolia varhaiskasvatuksessa Suomessa, sekä kartoittaa toimintaterapeutin alustavaa toimintamallia varhaiskasvatukseen työelämän yhteistyökumppanille.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää varhaiskasvatukseen toimintaterapeutin alustava arviointitoimintamalli, jonka avulla saadaan nopeutettua alle kouluikäisen lapsen pääsyä toimintaterapian piiriin. Opinnäytetyössä haluttiin korostaa ja painottaa kyseessä olevan alustava, arviointiin painottuva toimintamalli, joka muovautuu ja muuttaa muotoaan käytännössä.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettisena lähtökohtana olivat kanadalaisen toiminnallisuuden ja sitoutumisen malli, kanadalainen asiakaslähtöisen mahdollistamisen malli ja Suomen Toimintaterapeuttiliiton hyvät arviointikäytännöt. Opinnäytetyömme oli laadullinen tutkimus, jossa aineistonkeruumenetelmänä käytettiin kyselyä. Aineiston keruu toteutui sähköisen kyselylomakkeen avulla Suomessa toimiville varhaiskasvatuksen toimintaterapeuteille. Kyselyn avulla oli tarkoitus selvittää varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien näkemyksiä ja kokemuksia työstään. Kysely analysoitiin hyödyntämällä sisällönanalyysia.</p> <p>Opinnäytetyössämme lopputuotoksena kehitetty toimintamalli avaa tuloksia toimintaterapeutin roolista varhaiskasvatuksessa. Alustava arviointitoimintamalli tuo esille toimintaterapeutin varhaiskasvatuksen roolin lisäksi varhaiskasvatuksessa toimintaterapeutin toteuttamaa arviointityötä ja työskentelyn etenemistä.</p> <p>Jatkotutkimusaiheena ehdotamme selvitystä alustavan arviointitoimintamallin toimivuudesta ja sen mahdollisista hyödyistä. Tämä edellyttää alustavan arviointitoimintamallin kokeilua toimintaterapeutin työssä varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyötasoinen selvitys voisi olla jatkokehittely, jossa tarkastellaan alustavan arviointimallin toimivuutta ja siihen liittyviä mahdollisia kehittämistarpeita.</p>	
Avainsanat	toimintaterapia, varhaiskasvatus, asiakaslähtöisyys, toimintamalli

Authors Title	Tuuli Jylhä, Viola Kolek Occupational Therapy in Early Education and Care –Provisional Operational Model to the City of Helsinki
Number of Pages Date	51 pages + 4 appendices November 2020
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Occupational Therapy
Instructors	Mira Lönnqvist, Senior Lecturer Janett Halonen, Senior Lecturer
<p>The purpose of this thesis was to gain more understanding of the role occupational therapists in early childhood education in Finland, and to establish a preliminary operational model for the occupational therapist's in early education and care. The preliminary operational model focuses on evaluation and will be distributed to the working life partner.</p> <p>Additionally, this thesis aimed to develop a preliminary operational model for occupational therapists in early education and care. The preliminary operational model would potentially speed up children's access to occupational therapy.</p> <p>This thesis was conducted as a qualitative study. As for the method, an online questionnaire was sent to occupational therapists working in early education and care across Finland. Questions in the questionnaire were designed to determine the occupational therapists' views on working in early education and care. Gathered data was analysed by content analysis.</p> <p>The questionnaire's results gave us samples of existing occupational therapists' preliminary approaches in early education and care. On basis to these samples, we were able to develop the preliminary operational model.</p> <p>The results lead to a conclusion of what occupational therapists do in early education and care in Finland and how to conduct the evaluation process of the preliminary operational model. Furthermore, the preliminary operational model helps in clarifying occupational therapists' professional framework frame in early education and care.</p> <p>As a topic for further research, we propose a study on the functionality of the preliminary assessment model and its potential benefits. This requires experimenting with a preliminary assessment approach in the work of an occupational therapist in early childhood education. The thesis-level study could be a further development that examines the functionality of the model and the related possible development needs.</p>	
Keywords	occupational therapy, early education and care, client-centred approach, operational model

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Lapsen oikeudet varhaiskasvatuksessa	6
2.1	Lapsen oikeudet tasapainoiseen ja turvalliseen kasvuun	6
2.2	Varhaiskasvatussuunnitelma erityisen tuen näkökulmasta	7
2.3	Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	8
2.3.1	Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö	8
2.3.2	Moniammatillisuus	9
3	Toimintaterapeutti varhaiskasvatuksessa	12
3.1	Lapsen kasvu ja kehitys	12
3.2	Lasten toimintaterapia-arviointi varhaiskasvatuksessa	13
4	Opinnäytetyön teoreettisia lähtökohtia	17
4.1	Hyvät arviointikäytännöt	17
4.2	Kanadalainen toiminnallisuuden ja sitoutumisen malli	17
4.3	Kanadalainen asiakaslähtöisen mahdollistamisen malli	21
5	Opinnäytetyön menetelmällisiä ratkaisuja	23
5.1	Kehittämistoiminnan prosessi	23
5.2	Kyselyn laadinta ja aineistonkeruumenetelmä	26
5.3	Aineiston analyysi	28
6	Opinnäytetyön tulokset	33
6.1	Kyselyn tulosten yhteenveto	33
6.2	Toimintaterapeutin työtä ohjaavat tekijät	33
6.3	Toimintaterapeutin työn sisältö varhaiskasvatuksessa	34
6.4	Toimintaterapeutin ammatillinen osaaminen varhaiskasvatuksessa	34
7	Alustava arviointitoimintamalli	36
8	Pohdinta	41
8.1	Pohdinta	41
8.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	45
8.3	Johtopäätökset	47
	Lähteet	49

	3
Liite 1. Tiedote tutkimuksesta	52
Liite 2. Kysely	58
Liite 3. Kyselyn tulosten kaavio	60
Liite 4. Alustava arviointitoimintamalli	62

1 Johdanto

Jokaisella lapsella on oltava mahdollisuus saada kasvatusta, opetusta, tukea ja erityistä hoitoa oman kehitystason edistämiseksi. Lapsella on oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen, mikä todetaan varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa linjauksissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002: 17.) Lapsen ensimmäiset elinvuodet ovat kehityksen kannalta erityisen merkittäviä ja lapsen täytyy saada oikeanlaisia tukitoimia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Huhtanen 2004: 105). Jo näiden näkemysten pohjalta voidaan todeta, että toimintaterapian tuki olisi hyvä tuoda sinne, missä lapsi sitä tarvitsee.

Varhaisessa interventiossa lapsen päivittäisten toimintojen tukemisen merkitystä ei voida korostaa liikaa (Dunn 2011: 5). Toimintaterapeutti on kuntoutusalan asiantuntija, jonka yhtenä tehtävänä on mahdollistaa ja edesauttaa lapsen varhaisen tuen saaminen. Toimintaterapeutin työskennellessä varhaiskasvatuksessa mahdollistetaan se, että tukea tarvitsevat lapset saavat matalalla kynnyksellä palvelua nopeasti ja vaivattomasti varhaiskasvatuspalveluiden yhteydessä. Tärkeää on saada esille myös toimintaterapeutin toimintamallia ja sen toimivuutta siinä ympäristössä, missä lapset ja heitä kasvattavat aikuiset toimivat.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää toimintaterapeuttien roolia varhaiskasvatuksessa Suomessa, sekä kartoittaa toimintaterapeutin alustavaa arviointitoimintamallia varhaiskasvatukseen työelämän yhteistyökumppanille. Tavoitteena oli kehittää varhaiskasvatukseen toimintaterapeutin alustava arviointitoimintamalli, jonka avulla mahdollisesti saadaan nopeutettua alle kouluikäisen lapsen pääsyä toimintaterapian piiriin. Tässä opinnäytetyössä haluamme korostaa ja painottaa kyseessä olevan alustava, arviointiin painottuva toimintamalli, joka muovautuu ja muuttaa muotoaan käytännössä. Tavoitteen ja tarkoituksen myötä muodostuivat tutkimuskysymykset, joiden tarkoituksena oli selvittää toimintaterapeutin roolia varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin toimintamallin sisältöä.

Opinnäytetyömme lähestymistavaksi valikoitui laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen toteutuksessa käytimme kyselyä, joka oli kohdistettu varhaiskasvatuksessa työskenteleville toimintaterapeuteille. Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi Helsingin kaupunki. Idea opinnäytetyölle nousi tarpeesta saada alustava arviointitoimintamalli Helsingin kaupungin toimintaterapeuteille varhaiskasvatukseen. Aihe oli ajankohtainen ja hyödyllinen, sillä tutkimusnäyttöä ja perusteita toimintaterapian varhaiskasvatukseen tarpeesta jo löytyi. Helsingin kaupungilla ei tällä hetkellä toimi varhaiskasvatuksen

toimintaterapeutteja ja alustavan arviointitoimintamallin avulla olisi mahdollista vaikuttaa siihen, että toimintaterapeutin toimintamallia kehitettäisiin varhaiskasvatukseen. Opinnäytetyömme tuotoksesta hyötyvät ensisijaisesti varhaiskasvatuksen lapset, jotka saisivat mahdollisesti nopeammin matalan kynnyksen tukea arjen haasteisiinsa. Lisäksi siitä hyötyvät toimintaterapeutit, yhteistyökumppanimme ja yhteiskunta mahdollisten kulujen pienetessä.

Opinnäytetyön raportti etenee johdannosta taustateoriaan, johon sisältyy lapsen oikeudet varhaiskasvatuksessa, yhteistyö varhaiskasvatuksessa sekä lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen toimintaterapian keinoin. Opinnäytetyötämme tukevan taustateorian jälkeen esittelemme työmme teoreettisia lähtökohtia. Niistä siirrytään lukuun, joka käsittelee työmme menetelmällisiä ratkaisuja. Kyselyn analysoinnin jälkeen tarkastellaan opinnäytetyön tuloksia. Erillisessä luvussa avaamme kehittelemäämme tuotosta eli alustavaa arviointitoimintamallia. Pohdinta luvussa käsittelemme opinnäytetyömme etenemistä, eettisiä näkökulmia ja johtopäätöksiä.

2 Lapsen oikeudet varhaiskasvatuksessa

2.1 Lapsen oikeudet tasapainoiseen ja turvalliseen kasvuun

Lapsella on oikeus sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimiin ja –palveluihin kehityksensä ja hyvinvointinsa tueksi. Tukitoimissa ja palveluissa sovitetaan sosiaalihuoltolakia (1301/2014), terveydenhuoltolakia (1326/2010), kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia (519/1977) ja vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia (380/1987). Lisäksi täytyy ottaa huomioon muut sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden lakisäädökset. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja sosiaali- ja terveydenhuollon välinen yhteistyö on tärkeää, jotta lapsi saa tarvitsemaansa tukea ja palveluita. Yhteistyössä arvioidaan tuen ja palvelujen kokonaisuutta, suunnittelemista ja toteuttamista. Laki siis ohjaa varhaiskasvatuksen järjestäjää yhteistyöhön muiden ammattilaisten kanssa, jotta tarvittavat tukitoimet ja –palvelut toteutuvat. (Varhaiskasvatuslaki 2018/540 7§.)

Toimintaterapia interventiot lasten ja perheiden kanssa on perustettava parhaalle mahdolliselle tutkitulle tiedolle, asiaankuuluville laille ja säädöksille sekä selkeille periaatteille, kuten toimintaterapian hyvillä käytännöillä ja eettisillä periaatteilla. Toimintaterapeutti, joka huomioi perheiden mielenkiinnon kohteet sekä toiminnan tavoitteet, vastaa parhaiten heidän tarpeisiinsa. (Dunn 2011: 5.) Huomioimalla toiminnan mielekkyyden asiakkaan näkökulmasta, saadaan terapiasta vaikuttavampaa ja asiakas on sitoutuneempi. Tukemalla työnsä tutkittuun tietoon, toimintaterapeutti antaa työlleen uskottavuutta ja luotettavuutta.

Erilaiset lait, määräykset ja sopimukset säätelevät myös varhaiskasvatusta, joiden tehtävänä on turvata lasten sekä työntekijöiden oikeusturva. Sosiaali- ja terveystieteiden työkennellessä on tärkeää noudattaa lakia, määräyksiä, sopimuksia ja eettisiä periaatteita. Päivähoidon tulee tarjota lapselle turvallinen kasvuympäristö, jossa on mahdollista toteuttaa monipuolisesti lapsen kehitystä tukevaa toimintaa, joka edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja emotionaalista kehitystä. (Järvinen & Laine & Hellman-Suominen 2009: 88–89.)

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen (Varhaiskasvatuslaki 2018/540 1§). Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus kunnan järjestämään päivähoitoon. Yhteiskunnan tehtävänä on mahdollistaa lapselle

osallistuminen palveluihin, riippumatta perheen yhteiskunnallisesta asemasta tai asuinpaikkakunnasta. Lapsen oikeus päivähoidon tarkoittaa lapsen oikeutta saada hoitopaikka päivähoidossa toteutettavaan varhaiskasvatukseen sekä yhtäaikaisesti vanhempien oikeutta saada lapselleen hoitopaikka. (Järvinen ym. 2009: 98.) Päivähoito-oikeudella mahdollistetaan vanhempien osallistuminen työelämään ja opintoihin (Järvinen ym. 2009: 100).

Lastensuojelulaki (417/2007) määrittelee lapsen kasvatukseen liittyviä edellytyksiä. Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen kasvuun, kehityksen tasapainoisuuteen ja monipuolisuuteen sekä oikeus saada erityistä suojelua. (Lastensuojelulaki 2007/417 1 §.) Yksi tärkeimmistä lastensuojelulakiin liittyvistä toimintamuodoista on ehkäisevä lastensuojelutyö. Ehkäisevä työ näkyy päivähoidossa huomioimalla lapsen etu kaikessa toiminnassa, asioihin varhaisella puuttumisella sekä tukemalla lapsen lähipiiriä lapsen kasvatuksessa. (Järvinen ym. 2009: 91; Heinonen & Iivonen & Korhonen & Lahtinen & Muuronen & Semi & Siimes 2016: 186.)

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma erityisen tuen näkökulmasta

Jokaiselle päiväkotia käyvälle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma. Se sisältää lapsen tavoitteet, jotka tukevat lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Varhaiskasvatussuunnitelmaan täytyy kirjata myös keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnitelmaan merkitään lisäksi mahdollinen tuen tarve, tukitoimenpiteet ja suunnitelma niiden järjestämiseksi. (Pihlaja & Viitala 2018: 28.) Varhaiskasvatuslain mukaan vähintään kerran vuodessa on tarkastettava varhaiskasvatussuunnitelman toteutuminen ja tuen tarve. Lapsen tarpeiden edellyttäessä, tehdään se useammin. (Varhaiskasvatuslaki 2018/540 23§; Pihlaja & Viitala 2018: 29.) Toimintaterapeutin tekemiä tukitoimia varhaiskasvatuksessa ovat esimerkiksi ohjauksellinen työ, ympäristön muutostyöt sekä toiminnan pilkkominen.

Tiedettäessä lapsen erityisen tuen tarpeesta, lähdetään kartoittamaan lapsen tarvitsemia tukimuotoja ja palveluita (Huhtanen 2004: 21). Lapsen varhaisen tuen tunnistamisella ja tarkoituksenmukaisilla tukitoimilla voidaan vaikuttaa lapsen kehitykseen, oppimiseen ja terveyteen. Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2018) esitetään, että varhaisella puuttumisella ja riittävän aikaisella tuen järjestämisellä, voidaan vaikuttaa ongelmien ennaltaehkäisyyn. (Opetushallitus 2018: 54.) Varhainen puuttuminen katsotaan olevan myös korjaavaa toimintaa, jota voidaan päivähoidossa toteuttaa esimerkiksi muuttamalla

päivähoidon olosuhteita. Se voi näkyä sillä, että eri alojen ammattilaiset toteuttaisivat päivähoidossa kuntoutusta. (Huhtanen 2004: 45.)

Suunnitelma erityisen tuen järjestämisestä tulee aina olla kirjallinen, oli kyseessä varhaiskasvatuksen suunnitelma tai kuntoutusuunnitelma. Laissa, asetuksissa tai muissa ohjeistuksissa ei määritellä selkeästi, millainen yksilöllisen suunnitelman tulisi olla, mutta tavallisesti siinä kerrotaan, lapsen henkilötiedot, kuvaus lapsesta ja hänen ominaispiirteistään sekä henkilöt, jotka ovat mukana suunnitelman laatimisessa. Lisäksi siihen on hyvä merkitä kasvatukselliset tavoitteet, tukitoimet, seuranta, arviointiin liittyvät tiedot, yhteistyötahot sekä suunnitelmat jatkon toteuttamisesta. On hyvä tiedostaa, että kirjallinen suunnitelma on vain osa kuntoutukseen liittyvää prosessia. Tärkeimmäksi nähdään lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen seuranta, toimenpiteet kuntoutuksen edistämisen suhteen, sekä arviointi lapsen toiminnasta ja tavoitteista. (Järvinen ym. 2009: 72–73.)

2.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

2.3.1 Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö

Vanhemmat ja varhaiskasvatuksessa työskentelevät ammattilaiset ovat lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa tasavertaisia asiantuntijoita (Huhtanen 2004: 37). Toimintaterapeutin ensisijainen rooli lapsen varhaisessa interventiossa on työskennellä yhdessä perheen kanssa ja tukea perhettä sekä muita lapsen elämässä mukana olevia aikuisia (Dunn 2011: 5). On tärkeää osoittaa vanhemmille heidän arvokasta rooliaan lapsen kasvattajana. Saadakseen vanhemmat motivoitumaan tukitoimiin, tapahtuu sitä myös kotona, ja lapsi edistyy kaikissa toiminnoissaan onnistuneemmin. Yhteistyön merkitys korostuu, kun ammattilaiset varhaiskasvatuksessa voivat saada lapseen liittyvää uutta tietoa vanhemmilta, joka ei näy päiväkodin arjessa. Vanhempien havaintojen myötä ammattilaiset voivat oppia ymmärtämään lapsen toimintaa päiväkodin ulkopuolella. (Rantala & Uotinen 2018: 131.)

Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön lähtökohtana on kaikkien toimijoiden näkökulmien ymmärrys ja lapsen mahdollisten haasteiden ja kodin tilanteen kartoitus. Perheessä ja lähiympäristössä tapahtuvat muutokset, pulmat tai turvattomuus heijastuvat usein lapseen ja hänen käyttäytymiseensä. (Heinonen ym. 2016: 184.) Toimintaterapeutit osallistuvat ja tukevat lapsia ja heidän perheitään erilaisissa siirtymissä. Yleisimmät siirtymät tapahtuvat, kun lapsi kasvaa ja pääsee eri palveluihin piiriin, esimerkiksi

esikoululaisen siirtyminen päiväkodista kouluun. Toimintaterapeutit olisivat ideaalitilanteessa mukana palveluiden siirtymien jokaisessa vaiheessa. (Dunn 2011: 10.) Palveluntuottajien väliset suhteet voivat olla vaikuttavampia, kuin viralliset sovitut ohjeistukset. Esimerkiksi koulutoimintaterapeuttien ja lastensairaalan toimintaterapeuttien tekemä yhteistyö ja yhtenäiset tavoitteet edistävät lapsen kuntoutusta ja perheet saavat tällöin johdonmukaisesti tietoa lapsen tukemisesta sekä kotona, koulussa, että yhteiskunnassa. Tämä suhde voi olla perheelle tärkeämpi, kuin koulun ja sairaalan viralliset yhteydenpitomenetelmät erikseen. (Dunn 2011: 9.)

Vanhempien ja varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden yhteistyöllä tavoitellaan lapsen hyvinvointia sekä samanaikaisesti myös koko perheen hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen ammattilaisilta löytyy merkityksellistä osaamista perheen tukemiseen arjessa sekä erilaisissa elämän muutoksissa. (Rantala & Uotinen 2018: 130.) Kaikki perheet, joilla on tarvittava tukiverkosto ja riittävästi voimavaroja, voivat edistää lastensa oppimista ja kehitystä (Dunn 2011: 5).

2.3.2 Moniammatillisuus

Uusia toimintatapoja ja erilaista osaamista yhdistävä moniammatillisuus mahdollistaa yhteisten tavoitteiden toteutumista (Heinonen ym. 2016: 185). Moniammatillisen työskentelyn tiedon ja osaamisen jakamisella voidaan synnyttää ja saavuttaa jotakin, johon asiantuntija yksin ei pysty (Karila & Nummenmaa 2001: 3). Moniammatillisessa yhteistyössä luodaan yhteistyöverkostoja ja jaetaan osaamista. Siinä sovitaan yhteisestä toiminnasta sekä kehitetään työ- ja toimintatapoja paikallisesti tai alueellisesti. (Huhtanen 2004: 85.) Toimintaterapeutit ovat avaintekijöitä tiimeissä, jotka työskentelevät lasten ja heidän perheidensä kanssa, jonka vuoksi toimintaterapeutilla on tärkeä rooli toimijoiden välisessä yhteistyössä (Dunn 2011: 9). Moniammatillisen yhteistyön tarkoituksena on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsen tarpeita vastaavaksi (Opetushallitus 2018: 34). Se on yhdessä tekemistä ja jaettua osaamista yhteisen asian puolesta (Karila & Nummenmaa 2001: 75).

Moniammatillisuus edellyttää tiimiltä yhteistä näkemystä, selkeitä tavoitteita, osaamisen analyysia ja toimintaa (Karila & Nummenmaa 2001: 3). Varhaiskasvatuksen ammattilaisten yhteistyönjaon tulee olla selkeä ja kaikkien osaamista tulee arvostaa ja hyödyntää (Heinonen ym. 2016: 89). Moniammatillista yhteistyötä helpottaa, jos työntekijät ovat tuttuja toisilleen ja vastuuhenkilöistä sovitaan yhteisesti. Sitä edistää toiminnan säännöllisyys ja järjestelmällisyys. (Huhtanen 2004: 86.) Terapeutit voivat osallistua viralliseen

yhteydenpitoon eri toimijoiden välillä, mutta joskus epävirallisempi yhteydenpito ja keskustelu on jopa tärkeämpää yhteistyön kannalta (Dunn 2011: 9).

Asiantuntijat hallitsevat erityisosaamista, jonka tietäminen ja taitaminen on tärkeää juuri sen ammatin kokonaisuuden ja työtehtävien hallitsemiseksi. Yhteisessä moniammatillisessa kehittämisessä tämän erityisosaamisen tiedostaminen ja kehittäminen on välttämätöntä, sillä moniammatillisuus ei voi toteutua ilman ammattiryhmien erityisosaamista yhteisessä toiminnassa. (Karila & Nummenmaa 2001: 107.) Keskeisintä moniammatillisen osaamisen kehittämisessä on yhteisen toiminnan kehittäminen, joka synnyttää uudenalaista osaamista, ei vain yhteenlaskettujen osaamisen summaa (Karila & Nummenmaa 2001: 141).

Varhaiskasvatuksessa työskennellään vanhempien ja asiantuntijoiden lisäksi erilaisten yhteistyötahojen, esimerkiksi neuvolan tai terapiapalveluiden kanssa. Varhaiskasvatuksessa yhteistyötahot ovat alueellisia tai paikallisia toimijoita, joiden kanssa yhteistyötä tehdään lisätäkseen oppimisympäristön monipuolisuutta ja tukeakseen varhaiskasvatuksen tavoitteita. Erityisesti yhteistyön merkitys korostuu, kun huomataan lapsen erityisen tuen tarve. (Opetushallitus 2018: 35.) Varhaiskasvatuksen moniammatillisessa tiimissä tehdään yhteistyötä perheiden kanssa ja toimitaan yhteistyössä muiden alueellisten toimijoiden kanssa. Alueellisten toimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä tuodaan esiin opinnäytetyömme alustavassa arviointitoimintamallissa.

Varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin ollessa konkreettisesti läsnä ja säännöllisesti mukana yhteistyössä, mahdollistetaan toimintaterapeutin asiantuntemus jaettavaksi muille asiantuntijoille. Samalla terapeutti kuulee muiden asiantuntijoiden näkemyksiä lapsen toiminnasta. Tärkeää on, että toimintaterapeutti nähdään osana varhaiskasvatuksen moniammatillista tiimiä, eikä vain irrallisena asiantuntijana, jonka rooli ja ammattitaito jäävät epäselväksi. Kaikkien asiantuntijoiden läsnäololla saavutetaan tiedon nopea kulkeminen, ja samalla voidaan vaikuttaa tarvittavien tukimuotojen oikea-aikaiseen järjestämiseen.

Opinnäytetyöhömmme sisältyy vahvasti varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin lapsen tuen tarpeen arviointi varhaiskasvatuksessa, jossa moniammatillinen työskentely korostuu. Yhteisellä moniammatillisella arvioinnilla saadaan muodostettua asiakkaan voimavaroista ja tuen tarpeista kokonaisnäkemys. Asiantuntijat voivat arvioida asiakkaan toimintakykyä ensin itsenäisesti ja tämän jälkeen kerätty informaatio yhdistetään. Ammattirajoja ylittävemmän työskentelyn ja syvemmän näkemyksen saavuttamiseksi

muodostetaan arviointiprosessin alkuvaiheessa yhteinen moniammatillinen suunnitelma. Tärkeää on tunnistaa oma erityisosaaminen arvioinnin luotettavuuden ja moniammatillisen työskentelyn onnistumiseksi. Moniammatillisen arvioinnin lopputulos sisältää yhteisen kokonaiskäsityksen asiakkaan tilanteesta. Sen katsotaan olevan jaettu yhteisymmärrys asiakkaan tilanteesta. (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2014: 11–12.)

3 Toimintaterapeutti varhaiskasvatuksessa

3.1 Lapsen kasvu ja kehitys

On monia tulkintoja siitä, kuinka lapsi kehittyy sekä millaiset tekijät siihen vaikuttavat (Karila & Nummenmaa 2001: 17). Päiväkoti-ikäisenä lapsi on kehittyvä persoonallisuus ja lapsen kehityksen kannalta on tärkeää tukea kehitykseen liittyviä haasteita ja kompensoida vahvuuksilla kehitykseen liittyviä ongelmakohtia (Huhtanen 2004: 9). Kehitystä voisi kuvailla jokaisen lapsen yksilölliseksi oppimisen poluksi, jota jokainen lapsi toteuttaa sitä itselleen ominaisella tavalla (Hujala & Turja 2011: 19). Varhaiskasvatuksen laatu on merkityksellinen lapsen kasvun ja kehityksen kannalta (Karila & Nummenmaa 2001: 7). Tarkoituksena oli tarkastella lapsen kasvua ja kehitystä erityisen tuen ja toimintaterapian näkökulmasta, sillä opinnäytetyössämme kohderyhmänä toimii erityisen tuen tarpeen lapset varhaiskasvatuksen ympäristössä.

Toimintaterapiassa kaikki ihmiset nähdään arvokkaina ja toimintaterapian tarkoituksena on mahdollistaa toimintaa huolimatta toiminnan rajoitteista (Law & Polatajko & Baptiste & Townsend 2002: 30, 41). Toimintaterapeutti varhaiskasvatuksessa tuo esille omaa ammatillista osaamistaan, jonka avulla mahdollistetaan kaikille lapsille osallistuminen ja toimiminen varhaiskasvatuksen ympäristössä. Näin toimimalla toimintaterapeutti tuo esille sitä, että kaikki lapset ovat yhtä arvokkaita, ja ihan jokaisella lapsella on oikeus ja mahdollisuus toimintaan. Toimintarajoitteet, kehitykselliset viivästymät ja muut toimintaan estävästi vaikuttavat tekijät eivät saa olla este toiminnan toteuttamiselle.

Erityiselle tuelle on vaikea antaa yksiselitteistä määritelmää, sillä se on niin monitulkintainen asia. Erityisellä tuella saadaan vaikutettua lapsen ja perheen haasteisiin ja vahvuuksiin, jotka turvaavat lapsen hyvinvointia. Kehitykseen ja käyttäytymiseen liittyvät ongelmat lapsilla ovat moninaisia ja niiden haastavuus vaihtelee yksilöllisesti. Usein niiden taustalla katsotaan olevan monia erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat haasteiden kehittymiseen. (Huhtanen 2004: 7.) Määriteltäessä erityisen tuen tarpeita, se on tehtävä tarpeeksi laajasti, eikä lasta tule sijoittaa valmiisiin luokkiin tai normittaa oppimista liian tiukasti vanhojen oppimisteorioiden pohjalta. Vuoden 2000 esiopetuksen opetussuunnitelmassa erityisen tuen tarpeeksi on määriteltä lapsen kasvun ja oppimisen edellytyksien heikentyminen vamman, sairauden tai toimintavajeen vuoksi. Erityistä tukea voidaan myös tarvita, jos lapsella on oppimiseen liittyviä riskitekijöitä tai hänen katsotaan tarvitsevan tukea psyykkiseen tai sosiaaliseen kasvuun. (Hujala & Turja 2017: 264–265.)

Lapsi voi tarvita Pihlajan (2001) mukaan erityistä tukea, kun hänellä on haasteita jollain kehityksen osa-alueella. Näitä ovat muun muassa kielen ja kommunikaation osa-alue, tarkkaavaisuuden osa-alue, tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen osa-alue, kognitiivinen ja motorinen osa-alue sekä oppiminen. (Hujala & Turja 2017: 266.) Kehityspoikkeamat voivat tuoda haasteita lapsen toiminnan osalta. Ne voivat estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista, sosiaalista vuorovaikutusta ja oppimista. Haastavat kehitykselliset poikkeamat on löydettävä jo 1–3-vuotiaana. Lievemmat kehitykselliset viiveet on löydettävä ennen kouluikää. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009: 29.) Lastensuojelulain (417/2007) mukaan lapsen tarvitessa lastensuojelun tukitoimia, on usein tarvetta myös tehostetulle tai erityiselle tuelle varhaiskasvatuksessa. (Hujala & Turja 2017: 266).

Lapsen kehityksen tukemisessa on kyse ympäristön mahdollisuuksien, lapsen oppimisen sekä kehittymisen valmiuksien kohtaamisesta (Hujala & Turja 2017: 265). Lapsen kehittyminen käsittää laajassa merkityksessä yksilön fyysisen, henkisen, hengellisen, moraalisen, psykologisen ja sosiaalisen kehityksen kokonaisuudessaan. Lapsen oikeus kehityksen toteutumiseen sisältää muun muassa terveyden, riittävän ravinnon, sosiaaliturvan, riittävän elintason, terveellisen ja turvallisen ympäristön, opetuksen ja leikin, vanhempien vastuut sekä laadukkaiden palveluiden tarjoamisen. (Heinonen ym. 2016: 153.) Varhaiskasvatuksessa työskentelevät ammattilaiset huomioivat olennaisia kasvatuksellisia tavoitteita, sisältöjä ja menetelmiä, jotka edistävät lapsen kasvua ja kehitystä (Karila & Nummenmaa 2001: 30).

Puhuttaessa erityisen tuen tarpeesta, ympäristötekijät ovat vahvassa roolissa, joiden tehtävänä on luoda ja ylläpitää erityisen tuen tarpeita (Hujala & Turja 2017: 264). Keskeisiä ympäristöjä lapsen kehityksen kannalta ovat sosiaali- ja terveyspalvelut, vapaa-ajanpalvelut sekä kasvu ympäristöt kuten perhe, varhaiskasvatus ja koulu. Uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan mukaan lapsilla ja nuorilla on oikeus kasvaa ympäristöissä, jotka tukevat ja kannustavat heidän fyysisten ja psyykkisten ominaisuuksien sekä persoonallisuutensa kehitystä kokonaisvaltaisesti. (Heinonen ym. 2016: 152.) Kehityspiirteet ja riskitekijät on tunnistettava varhain, jotta sopiva tukimuoto voidaan järjestää lapsen arkiympäristöön sekä tarpeen mukaan järjestää kuntoutusta ennen kuin lapsi aloittaa koulun (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009: 29–30).

3.2 Lasten toimintaterapia-arviointi varhaiskasvatuksessa

Toimintaterapeuteilla on ainutlaatuinen tietoperusta lapsen toimintakyvyn arvioinnin osalta. Toimintaterapeutin arvioinnin pohjalta voidaan saada tärkeää tietoa lapsen

kuntoutuksen osalta, joita voivat olla esimerkiksi millaisia palveluita ja tukimuotoja lapsi tarvitsee. (Dunn 2011: 91.) Toimintaterapia-arvioinnissa yleisimmät menetelmät ovat havainnointi ja haastattelu. Näiden menetelmien avulla terapeutti oppii ymmärtämään lapsen toiminnasta, ja siihen vaikuttavista tekijöistä. (Dunn 2011:100.) Toimintaterapeutin asiantuntemus, tutkimustieto ja asiakkaan tilanteeseen liittyvä tieto yhdistetään ja liitetään kontekstiin, jossa toimintaterapeutti työskentelee (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2014: 7). Toimintaterapeutilta löytyy ammatillista osaamista tunnistaakseen toiminnan ja oppimisen tukemiseen liittyviä aiheita. Arvioinnissa tunnistetaan niitä asioita, joita asiakas haluaa ja tarvitsee. Lapsen kohdalla voi tulla esimerkiksi esille lapsen omat toiveet oppimisen suhteen.

Toimintaterapeutti toimii työssään näyttöön perustuvien käytänteiden mukaisesti, käyttäen ammatillista harkintaa ja yhdistäen tietoa useista eri lähteistä. Ammattieettiseen toimintatapaan ja velvollisuuteen kuuluu tutkimustiedon etsiminen ja käyttäminen. (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2014: 7.) Lapsen kasvun ja kehityksen osalta toimintaterapeutti konsultoi muita ammattilaisia, jotka ovat mukana lapsen arjessa. Toimintaterapeutti toimii aktiivisesti yhteistyössä muiden toimintaterapeuttien kanssa, jonka kautta jaetaan oman ammattiryhmän osaamista ja saadaan näkemystä lapsen toimintaterapia-arvioinnin osalta. Verkostoituminen on yksi keskeinen tapa saada tietoa ja näkemystä lapsen kuntoutuksen osalta.

Arvioinnit, jotka tapahtuvat lapsen jokapäiväisessä kasvuympäristössä, tuottavat parempia kehitykseen liittyviä muutoksia, kuin esimerkiksi sairaalaympäristössä tapahtuvat arvioinnit. Lapsen toimintakyky sekä taitojen taso tulevat helpommin esille, kun arviointiympäristö on sama, kuin lapsen normaali toimintaympäristö. (Case-Smith 2010: 12.) Varhaiskasvatuksessa yhtenä näkökulmana esiintyy inklusiivinen varhaiskasvatus, joka voidaan ymmärtää moninaisuuden arvostamisena. Inklusiivinen varhaiskasvatus voi näyttäytyä esimerkiksi päiväkotiympäristön muuttamisena kaikille oppijoille sopivaksi, jossa kaikilla on mahdollisuus osallistua toimintaan. Laadukas inklusiivinen varhaiskasvatus palvelee lapsia, joilla on tuen tarve, sekä kaikkia muita varhaiskasvatuksessa olevia lapsia. (Viitala 2018: 55.) Näiden näkemysten perusteella toimintaterapeutti voidaan nähdä osana inklusiivista varhaiskasvatusta. Toimintaterapeutin ammattitaitoon kuuluu ympäristön muokkaaminen asiakkaan kehitystä ja hyvinvointia edistäväksi toimintaympäristöksi sekä lapsen tukitoimien ohjaaminen henkilökunnalle. Toimintaterapeutti on toiminnan asiantuntija, jonka tehtävänä on selvittää asiakkaan toimintaan vaikuttavia vahvuuksia, voimavaroja sekä rajoitteita.

Inklusiivisen näkökulman mukaan lapsen tukimuodot toteutetaan päiväkodissa lapsen omassa ryhmässä. Inklusiivisen ajattelun etuna on lapsen osallisuuden mahdollistaminen päiväkodissa, lapsen tutussa ympäristössä. Lapsen ei tarvitse irtaantua omasta ympäristöstään lähtemällä esimerkiksi erityisryhmään, joka mahdollisesti vaikuttaisi lapsen arkeen ja toimimiseen. (Heinämäki 2004: 15.) Osallistumalla varhaiskasvatuksen toimintaan terapeutti voi yhdessä lapsen kanssa luontevasti tehdä terapiaan kuuluvia harjoitteita. Tällä tavalla terapeutti ohjaa samalla varhaiskasvatuksen henkilökuntaa erityislapsen tukemisessa ja antaa ideoita siitä, miten lasta voi tukea varhaiskasvatuksen päivittäisissä arjen toiminnoissa. (Pihlaja & Viitala 2018: 42.)

Varhaiset interventiot, jotka tapahtuvat luonnollisissa ympäristöissä, vaatii toimintaterapeutilta luovuutta, joustavuutta ja spontaanisuutta. Terapeutin täytyy pohtia monia vaihtoehtoja ja keinoja, joilla saavutetaan asetetut tavoitteet ja mukauttaa näitä kyseisiä keinoja tilanteeseen sopivaksi. Tunnistamalla ja hyväksymällä perheiden ainutlaatuisuuden, terapeutti voi helpottaa lapsen kykyä oppia uusia taitoja erilaisissa ympäristöissä. (Case-Smith 2010: 12.) Lapsi ei välttämättä ikänsä puolesta kykene osallistumaan arviointiin ja terapian suunnitteluun, jolloin perheen tarpeiden huomioiminen kokonaisuutena korostuu (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2014: 10).

Tavallisesti lapsen toimintaterapia-arvioinnissa toimintaa tarkastellaan top-down tai bottom-up lähestymistavoilla. Top-down lähestymistavan mukaan toimintaterapeutti havainnoi lapsen toimintaa hänelle merkityksellisissä toiminnoissa ja toimintaa tarkastellaan lapsen tarpeiden ja vahvuuksien kautta. Lähestymistapa katsotaan keskittyvän toiminnan arviointiin lapsen omassa, tutussa ympäristössä. (Brown & Chien 2010: 95.) Opin näytetyössämme keskitymme top-down lähestymistapaan, sillä se tukee ajatustamme varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin asiakaslähtöisyydestä ja toimintaympäristön merkityksestä.

Toimintaterapeutti luo kokonais käsityksen lapsesta ja hänen tarpeistaan ja tavoitteistaan. Lähestymistavassa ei keskitytä valmiuksien tai toiminnan rajoitusten tarkasteluun, vaan tarkoituksena on suunnitella yhdessä lapsen kanssa toiminta, joka on lapselle merkityksellistä. (Coster 1998: 339–340.) Toiminnan merkityksellisyys voi ilmetä esimerkiksi keskustelemalla lapsen kanssa mitä asioita hän haluaisi oppia tai mistä toiminnoista hän pitää. Huomioimalla lapsen näkemys merkityksellisestä toiminnasta mahdollistetaan lapsen sitoutuminen suunniteltuun toimintaan ja asiakaslähtöisyys korostuu. Lapsen vahvuudet nousevat esille, kun toteutetaan lapselle tuttua ja mielekästä toimintaa. Toimintaterapeutti pyrkii määrittelemään tiettyjä näkökulmia lapsen suoriutumisesta ja

toiminnoista, jotka rajoittavat eniten lapsen osallistumista hänelle merkityksellisiin toimintoihin (Coster 1998: 339–340). Toimintaterapeutin olisi tärkeää arvioida toimintoja, jotka ovat lapselle merkityksellisiä. Toimintaa arvioidaan ensisijaisesti vahvuuksien ja voimavarojen kautta, mutta lapselle merkityksellisten toimintojen toteutuminen voi estyä lapsen toimintakyvyn haasteiden vuoksi. Haasteiden taustalta löytyy usein syy, joka voi näyttäytyä lapsen haluttomuutena osallistua tiettyyn toimintaan. Lapsi voi haluta osallistua toimintaan, mutta esimerkiksi taitojen puute tai pelko epäonnistumisesta estää sen.

4 Opinnäytetyön teoreettisia lähtökohtia

4.1 Hyvät arviointikäytännöt

Suomen toimintaterapeuttiliiton (2014) ”Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa, arvioinnin lähtökohdat ja suositukset” on Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry:n hyväksymä ohjeistus toimintaterapeuttien ammatillisesta toiminnasta asiakkaan arviointiprosessissa. Toimintaterapian arviointikäytännön suositukset ovat kaikille toimintaterapeuteille yhteinen lähtökohta toimintaterapiassa toteutettavaan arviointiin ja se on yleisesti käytetty toimintaterapeuttien keskuudessa. (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2014: 5.) Kehittämämme alustava arviointitoimintamalli mukailee ”Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa” -julkaisussa esitettyä kuviota arviointiprosessin vaiheista. Alustava toimintamallimme on suunniteltu päiväkotiympäristöön käytettäväksi, jonka myötä se sisältää yksityiskohtaisempia vaiheita arviointiprosessista. Mallissamme korostuu vahvemmin moniammatillisuus ja perheiden kanssa toteutettava yhteistyö, kuin edellä mainitun julkaisun kuviossa. (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2014: 16.) Suosituksia ollaan juuri päivittämässä (2020), mutta ne eivät ole vielä meidän käytettävissämme, jonka vuoksi käytämme vuonna 2014 julkaistua versiota.

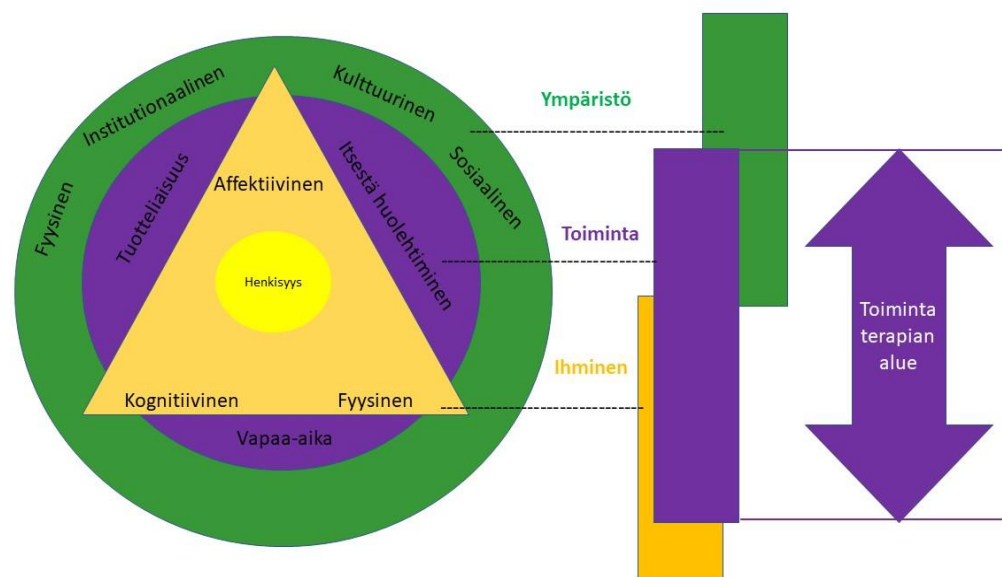
Voimavaroja ja vahvuuksia sekä toimintakyvyn haasteita tunnistaakseen asiakas ja terapeutti työskentelevät yhdessä. Terapeutti huomioi asiakkaan elämäntilannetta, kulttuuritaustaa, arvoja ja mieltymyksiä. Toteutettaessa arviointia asiakas- ja perhelähtöisesti vastataan terapialla yksilön tarpeisiin. (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2014: 10.) Toimintaterapeutin täytyy tuntea alansa taustateorioita, jotta tiedetään, mihin osa-alueisiin kiinnitetään huomiota ja miten niitä arvioidaan (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2014: 8). Halusimme tulevan alustavan arviointitoimintamallin sisältävän yleistettävän ja kansainvälisen suosituksen toimintaterapia-arvioinnista, joka olisi kansainväliseen tutkittuun tietoon sekä näyttöön perustuvaa. Pidimme tärkeänä suosituksen tunnettavuuden suomalaisten toimintaterapeuttien keskuudessa, sillä kehittämämme toimintamalli tulee olemaan mahdollisesti suomalaisten varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien käytössä.

4.2 Kanadalainen toiminnallisuuden ja sitoutumisen malli

Toiseksi opinnäytetyömme toimintaterapian teoreettiseksi lähtökohdaksi valikoitui kanadalainen toiminnallisuuden ja sitoutumisen malli (Canadian Model of Occupational Performance and Engagement, CMOP-E), joka on kanadalaisten toimintaterapeuttien kehittämä asiakaslähtöinen toimintaterapian malli (Law & Polatajko & Baptiste & Townsend

2002: 30). Kanadalainen toiminnallisuuden ja sitoutumisen malli on keskeinen toimintaterapeuttien toimintatapoja ohjaava malli. Mallissa tarkastellaan yksilön, toiminnan ja ympäristön välistä dynaamista suhdetta. (Polatajko & Davis & Stewart & Cantin & Amoroso & Purdie & Zimmerman 2013: 23.) Nämä käsitteet ohjaavat toimintaterapeuttia kiinnittämään huomiota ihmisen jokapäiväiseen elämään ja siihen vaikuttaviin osatekijöihin. Opinnäytetyössämme käytämme myös mallin lyhennettä CMOP-E.

Kuvio 1. Kanadalainen toiminnallisuuden ja sitoutumisen malli (CMOP-E). Polatajkoa & Townsendaria & Craikia 2007: 23 mukailleen.

Kanadalaisen toiminnallisuuden ja sitoutumisen mallin keskiössä on yksilö, joka muodostuu fyysisestä, kognitiivisesta ja affektiivisesta osa-alueesta ja niiden ytimessä on henkisyys (Polatajko ym. 2013: 23; Law ym. 2002 41–42). Sosiaalinen ja kulttuurinen kokemus vaikuttaa ihmisten käsityksiin itsestään, tuoden merkityksellisyyttä jokapäiväiseen elämään ja yhdistää ihmisiä erilaisissa ympäristöissä. Sosiaalista ja kulttuurista kokemusta, kuten henkisyyttä, ymmärretään kuuntelemalla asiakkaita, havainnoimalla heidän jokapäiväistä elämäänsä, ja refleктоimalla kulttuuriin vaikuttavia tekijöitä. (Law ym. 2002: 43.)

Henkisyys on aina nostettu esille tärkeänä elementtinä CMOP-E:ssä. Se nähdään sisimpänä olemuksena, ihmisen todellisimpana itsenä. Henkisyys nähdään olevan se, johon peilaamme kaikkia toimintojamme. Se on henkilön oma näkemys omasta kokemuksesta, siitä mikä on merkityksellistä elämässä. Jokainen meistä on arvokas ja

ainutlaatuinen yksilö. Kuuntelemalla ihmisten kertomuksia heidän elämästään, toimintaterapeutti tarkastelee ihmisten henkisyyttä ja reflektoi toimintoja, jotka olivat ja ovat heille merkityksellisiä. (Law ym. 2002: 42–43.)

Kanadalaisen toiminnallisuuden ja sitoutumisen mallissa (kuvio 1) toiminta yhdistää yksilön ja ympäristön välistä vuorovaikutusta, eli yksilö toimii ympäristöissään toiminnan kautta. CMOP-E:ssä toiminta on pääkiinnostuksen kohde ja se muuttaa muotoaan ympäristön vaikutuksesta ja samanaikaisesti toiminta muuttaa ympäristöä. (Polatajko ym. 2013: 23–24.) Toiminta on paljon laajempi käsite, kuin tehtävä tai ajanviete. Niillä voidaan saavuttaa tietty päämäärä, mutta toiminta tuo elämään merkityksellisyyttä. Toiminta on monimutkainen prosessi, jossa yksilö täyttää tarpeensa ja tarkoituksensa toimiessaan vuorovaikutuksessa ympäristössään. Toiminnan monimutkaisuus ei ole välttämättä näkyvää, johtuen ihmisen merkityksistä, tarkoituksista, arvoista ja uskomuksista. (Law ym. 2002: 34.)

Jokaisella ihmisellä pitäisi olla elämässään sekä fyysistä että henkistä aktiviteettia, joka on heille mielekästä (Law ym. 2002: 35–36). Toiminta on aina yksilöllistä ja toimintaan sitoutumiseen voi vaikuttaa henkilön omat kokemukset toiminnasta. Toiminnalla voidaan vaikuttaa myös terveyteen ja hyvinvointiin. Toiminnan tulisi olla merkityksellistä, jolla voidaan saada struktuuria ja aikataulua jokapäiväiseen elämään. (Polatajko ym. 2013: 21–22.) Toiminta on merkityksellistä, kun se täyttää tavoitteen tai tarkoituksen, joka on yksilöllisesti tärkeä. Motivaatio ja tahto vaikuttavat yksilön merkityksellisten toimintojen löytymiseen. (Law ym. 2002: 35–36.)

CMOP-E määrittelee toiminnan kolmeen kategoriaan; itsestä huolehtiminen, tuotteliaisuus ja vapaa-aika (Polatajko ym. 2013: 23; Law ym. 2002: 36). Toimintojen määrittelyminen antaa kätevän ja hallittavissa olevan tavan selittää toimintoja asiakkaalle ja muille ammattilaisille. Määrittelemällä toiminnan tarkoituksen, toimintaterapeutti pystyy pohtimaan kaikkia asiakkaan toimintakokonaisuuksia. (Law ym. 2002: 36.) Toiminta on vaikuttavampaa, jos ne antavat yksilölle tunteen kontrollista, ja kohtaavat yksilön henkilökohtaisten voimavarojen ja ympäristöresurssien kanssa (Law ym. 2002: 37).

Yksilö ja toiminta on upotettuna kuviossa ympäristöön (kuvio 1), joka viittaa jokaisen ihmisen yksilölliseen ainutlaatuisuuteen, ja se tarjoaa toiminnallisia mahdollisuuksia. Mallissa ympäristö nähdään kontekstina, joka jaetaan fyysiseen, sosiaaliseen, kulttuuriseen ja institutionaaliseen ympäristöön. (Polatajko ym. 2013: 23.) Fyysiseen ympäristöön katsotaan kuuluvan luonto ja rakennettu ympäristö, kuten esimerkiksi tiet, puistot,

teknologia sekä säätila (Law ym. 2002: 46). Fyysinen ympäristö voi vaikuttaa monella eri tapaa toimintaan. Se voi mahdollistaa toimintaan, ja vastakohtaisesti rajoittaa toimintaa. Ihmisen kyky osallistua valittuihin toimintoihin riippuu yksilön taidoista, toiminnan vaativuudesta ja ympäristöstä, jossa toiminta toteutuu. (Polatajko ym. 2013: 48.) Opinnäytetyössämme keskeinen ympäristö on varhaiskasvatus.

Sosiaalinen ympäristö nähdään dynaamisena ja moniulotteisena. Sillä voidaan tarkoittaa kaikkia sosiaalisia ryhmiä, kuten perhettä, ammatillisia verkostoja sekä yhteiskuntaa koskevia sääntöjä, asenteita ja arvoja. Sosiaalisessa ympäristössä katsotaan näyttäytyvän vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyviä tekijöitä, joilla voidaan tarkoittaa perheen sisällä olevaa kulttuuria sekä odotuksia, joita yhteiskunta tuottaa. (Polatajko ym. 2013: 50–51.) Opinnäytetyössämme sosiaalisesti rakenteeksi voidaan luokitella varhaiskasvatus, jossa toimintaterapeutti työskentelee yhteistoiminnallisessa suhteessa asiakkaan ja lähipiirin sekä ammatillisen verkoston kanssa.

Kulttuuriseen ympäristöön nähdään kuuluvan muun muassa etnisyys, rotu ja kaikkia niitä tapoja ja juhlallisuuksia, jotka perustuvat tietyn ihmisryhmän arvoihin ja tapoihin (Law ym. 2002: 46). Kulttuuri lisää elämän merkityksellisyyttä ja se vaikuttaa toimintaan. Yhteiskunta ja kulttuuri voi vaikuttaa siihen, millainen toiminta tuo yksilölle merkityksellisyyttä. (Law ym. 2002: 52.) Vähemmistöryhmiin kuuluvilla lapsilla on usein valtaväestöä heikommat mahdollisuudet omaan kulttuuriseen, kielelliseen ja uskonnolliseen identiteettiin (Heinonen ym. 2016: 172). Päivittäisten toimintojen aikana kulttuuri ja kulttuuriset tavat ovat jatkuvasti läsnä ja ne vaikuttavat yksilön kokemuksiin ja näkemyksiin. Vastakun ihmiset ovat vuorovaikutuksessa keskenään, tulee kulttuuri näkyväksi muille. (Law ym. 2002: 52.)

Institutionaalinen ympäristö sisältää yhteiskunnallisia tekijöitä kuten taloudellista, poliittista sekä lakisääteistä järjestelmää ja niihin kuuluvia käytänteitä (Law ym. 2002: 46). Instituutiot voivat rajoittaa tai mahdollistaa ihmisten toimintaa. Institutionaalisen ympäristön vaikutus ihmisen toimintaan on erityisen syvällistä, koska se on upotettu päivittäisiin kokemuksiin. (Law ym. 2002: 53.) Yhteiskunnassa toimimisen taustalla meitä ohjaavat opitut lakisääteiset käytänteet ja ohjeistukset, kuten esimerkiksi kaupassa asioimiseen liittyvät hyvät tavat. Institutionaalinen ympäristö on päivittäisiin kokemuksiin ja toimintaan vaikuttavaa, jolloin sitä on haastavaa havainnoida.

4.3 Kanadalainen asiakaslähtöisen mahdollistamisen malli

Asiakaslähtöistä näkökulmaa ohjaamaan ja lapsen toimintaterapian alustavan arviointi-toimintamallin rakentamista tukemaan valikoitui CMOP-E:n lisäksi kanadalainen asiakaslähtöisen mahdollistamisen malli (Canadian Model of Client-Centered Enablement, CMCE) (Townsend & Beagan & Kumas-Tan & Versnel & Iwama & Landry & Stewart & Brown 2013: 109). Opinnäytetyössä käytämme mallin lyhennettä CMCE. Koimme tärkeäksi tekijäksi mallin asiakaslähtöisyyden, sekä sen yleistettävyyden. Asiakaslähtöisyys on toimintaterapian kulmakiviä, joka näyttäytyy vahvasti toimintaterapeutin työskentelyotteessa.

Asiakaslähtöisyydellä tarkoitetaan toimintaterapeutin ja asiakkaan yhteistyötä tavoitteiden saavuttamiseksi, jotka ovat asiakkaalle merkityksellisiä (Law ym. 2002: 29). Virtasen ym. (2011) mukaan asiakaslähtöisyys korostaa asiakkaiden mahdollisuutta osallistua palveluidensa arviointiin, kehittämiseen ja päätöksentekoon. Velvollisuus kuunnella asiakkaan näkemyksiä on myös kirjattu lainsäädäntöön, kuten vuoden 2010 terveydenhuoltolakiin ja vuoden 2014 sosiaalihuoltolakiin. (Salonen & Eloranta & Hautala & Kinos 2017: 17.)

CMCE mallin mukaan toimintaterapeutin ammattitaitoa on toiminnan mahdollistaminen asiakaslähtöisesti. Asiakaslähtöisen terapiasuhteen tarkoituksena on toimintaan sitouttamisen sekä sosiaalisten rakenteiden avulla mahdollistaa yksilöllistä ja sosiaalista muutosta, jotka vaikuttavat asiakkaan jokapäiväiseen elämään. CMCE on työväline, joka ohjaa toimintaterapeutteja kiinnittämään huomiota yksilölle merkitykselliseen toimintaan (Townsend ym. 2013: 111–112.)

Kanadalainen asiakaslähtöinen mahdollistamisen malli jakaa terapeutin mahdollistamisen taidot kymmeneen niin sanottuun avaintaitoon. Toimintaterapeutti mukauttaa, toimii puolestapuhujana, valmentaa, toimii yhteistyössä, neuvottelee ja konsultoi, koordinoi, suunnittelee, opettaa, sitouttaa ja toimii erityisasiantuntijana. (Townsend ym. 2013: 112–113.)

Näiden avaintaitojen käyttöä ohjaa kahdeksan periaatetta. Toimintaterapeutti ei käytä vain yhtä avaintaitoa kerrallaan, vaan voi käyttää useampaa samanaikaisesti ja ne menevät usein lomittain. (Townsend ym. 2013: 114.) Avaintaidot voivat olla muille näkymättömiä, tai ne otetaan ikään kuin itsestäänselvyytenä, ellei niitä selvästi tuoda esille. Toimintaterapeutti hyödyntää omia avaintaitojaan vastaamaan jokaisen asiakkaan tarpeita

yksilöllisesti. (Townsend ym. 2013: 115–116.) Avaintaidot ovat läsnä toimintaterapeutin ammatillisessa toiminnassa. Avaintaidot perustuvat parhaaseen saatavilla olevaan tutkittuun tietoon, ja toimintaterapeutit ovat vastuussa omien avaintaitojensa kehittämisestä. (Townsend ym. 2013: 117.) Toimintaterapeutin avaintaidot ovat keskeisessä roolissa opinnäytetyössämme, sillä toimintaterapeutti voidaan nähdä lapsen toimintakyvyn erityisasiantuntijana varhaiskasvatuksessa. Lisäksi työmme aihealueeseen kuuluu toimintaterapeutin yhteistyö- ja konsultointitaidot päiväkodin henkilökunnan, asiakkaan ja sekä hänen läheisten kanssa.

5 Opinnäytetyön menetelmällisiä ratkaisuja

5.1 Kehittämistoiminnan prosessi

Kehittämistoiminnassa tavoitteena on kehittää uusia tai parempia palveluita kehittämistulosten avulla (Heikkilä & Jokinen & Nurmela 2008: 21). Alustavan arviointitoimintamallin kehittäminen oli monivaiheinen prosessi, joka käynnistyi syksyllä 2019 Helsingin kaupungin tarpeesta helpottaa lasten pääsyä varhaiskasvatuksesta toimintaterapian piiriin sekä saada toimintaterapeutteja mahdollisesti työskentelemään varhaiskasvatukseen. Kehittämistoiminta sijoittui pääasiassa vuodelle 2020, ja prosessin päätös sekä raportointi loppusyksyyn 2020. Opinnäytetyöhön muotoilemamme tutkimuskysymykset ohjailivat kehittämistoiminnan prosessiamme:

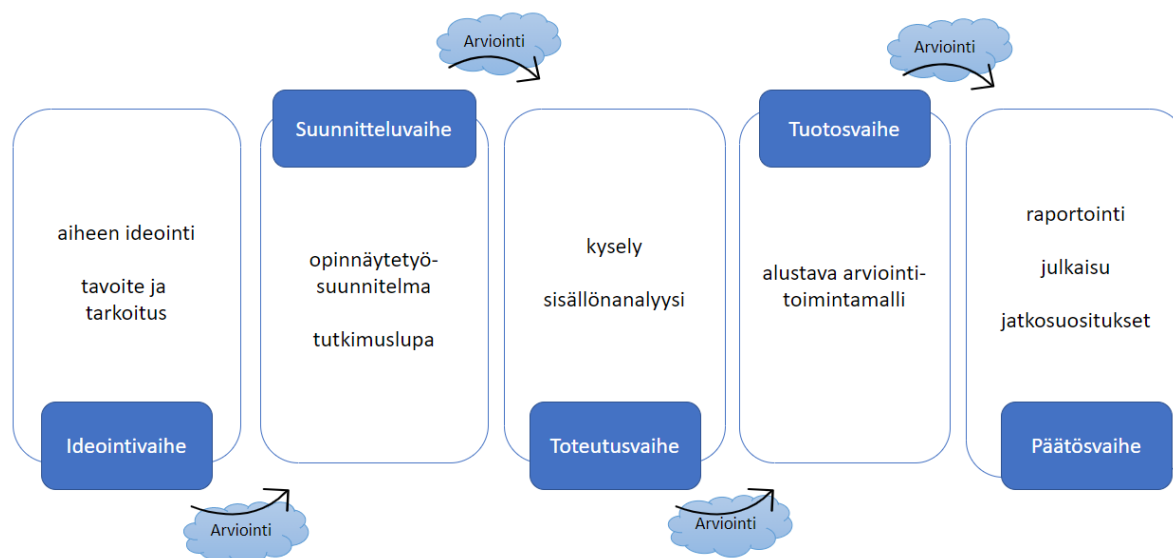
1. Mikä on toimintaterapeutin rooli varhaiskasvatuksessa?
2. Mitä varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin toimintamalli sisältää?

Laadukkaaseen kehittämiseen kuuluu suunnitelmallisuus, järjestelmällisyys, tavoitteellinen työskentely, kriittinen arviointi ja taito soveltaa tietoa (Heikkilä 2008: 57). Kehittäminen vaatii myös asiantuntijuutta, oman osaamisen kehittämistä, kehittämiseen osallistumista ja tiedon hallintaa (Heikkilä 2008: 36). Kehittämistoiminnan prosessi auttoi ymmärtämään alustavan arviointitoimintamallin luomisen vaiheita. Tämä näyttäytyi työssämme johdonmukaisena etenemisenä, joka eteni yhteisen ymmärryksen kautta suunnitelmallisesti työmme tavoitteita kohti. Kehittämistoiminnan suunnittelu ja organisointi toteutui yhteistyössä Helsingin kaupungin kanssa.

Toimintaterapeutin työtä ohjaavat tietyt lakiasetukset, ammattieettiset ohjeet ja muut hyvät käytänteet. Tähän liittyen halusimme nostaa kehittämistoiminnan prosessissa esille lapsen oikeudet turvalliseen kasvuun ja kehitykseen, ja kuinka varhaiskasvatuksen ammattilaiset ja toimintaterapeutti voivat omalla ammattitaidollaan vaikuttaa näihin. Toimintamallin kehittämisen lähtökohtana on ollut moniammatillisuuden ja perheiden yhteistyön vahvistaminen varhaiskasvatuksessa. Toimintamallista tulisi hyötyä lapsi ja hänen lähipiirinsä sekä kaikki varhaiskasvatuksessa työskentelevät ammattilaiset. Varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa kehittämistyötä olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa moniammatillisesti, jossa jaetaan ja yhdistetään erilaista asiantuntijuutta. Kehittämistoiminta eteni yhdessä yhteistyökumppanimme kanssa ja päätösvaiheen arviointi sekä raportointi sisältyvät opinnäytetyöhömmme.

Kehittämistoiminnassa on monia vaiheita, joita jaetaan eri tavalla. Vaiheita voidaan kuvata loogisessa järjestyksessä, mutta todellisuudessa prosessin vaiheet lomittuvat toisiinsa ja työskentely etenee syklisenä prosessina. (Salonen ym. 2017: 51.) Kehittämisen suunnittelua, toteutusta ja arviointia edistää tarpeeksi kattava tietoperusta ja näkemys kehittämisaiheesta sekä tiedon hankinnan, tuottamisen, arvioinnin ja soveltamisen taitoa (Heikkilä 2008: 38). Salonen ym. (2017: 52) esittelee kirjassaan kehittämistoiminnan etenemisen vaiheita, joiden pohjalta olemme rakentaneet kehittämistoiminnan prosessin kuviomme (kuvio 2). Tässä opinnäytetyössämme kuvailemme vaiheiksi ideointi-, suunnittelu-, toteutus-, tuotos-, arviointi- sekä päätösvaihe. Opinnäytetyön kehittämistoiminnanprosessi on kuvattu kuviossa 2.

Kuvio 2. Salonen ym. 2017: 52 mukailten.

Kehittämisen ensimmäisessä vaiheessa, ideoinnissa, kootaan tietoa, varmistetaan kehittämisen tarpeellisuutta ja muodostetaan alustavat tavoitteet. Ideointivaiheessa perehdytään muuhun tutkittuun tietoon, hankkeisiin ja kirjallisuuteen, jolloin kehittämiskohteen ymmärtäminen ei jää pinnalliseksi ja sattuman varaiseksi. (Heikkilä 2008: 61–62.) Tätä vaihetta kuvaamme kuviossa (kuvio 2) ideointivaiheeksi. Kehittämistoiminnan aiheen ideointi käynnistyi loppuvuodesta 2019 keskustelemalla yhteistyökumppanin kanssa yhteisistä tavoitteista ja mahdollisesta tuotoksesta. Ideoimme alustavaa arviointitoimintamallia ja sen kehittämistä varhaiskasvatuksen toimintaterapeuteille yhdessä yhteistyökumppanimme kanssa. Varhaiskasvatuksen toimintaterapiasta ei Suomessa ole vielä paljon tutkimustietoa, mutta joitakin aihealueeseen liittyviä opinnäytetöitä ja hankkeita on tehty.

Huolellisella suunnittelulla säästetään resursseja ja ennaltaehkäistään kehittämisessä esille tulevia haasteita. Suunnittelulla mahdollistetaan tarkoituksen mukainen työskentely tehostetusti, koordinoidaan resursseja ja ylläpidetään ja arvioidaan työskentelyn aikatauluja. (Heikkilä 2008: 68.) Suunnitteluvaiheessa (kuvio 2) laadimme opinnäytetyösuunnitelman, jossa määrittelimme selkeän tavoitteen. Kirjallisen opinnäytetyön suunnitelmassa ilmenee kehittämisprosessin vaiheittainen eteneminen. Tarkensimme tietoperustaamme enemmän aiheuttamme vastaavaksi sekä loimme kyselyrunгон, jonka vastausten avulla saimme kehitettyä alustavaa arviointitoimintamallia. Tarkastelimme kehittämisen tavoitteita sekä sen toteuttamisedellytyksiä realistisesti. Opinnäytetyösuunnitelma ohjasi arvioimaan työskentelymme toteutusta prosessin loppuvaiheessa. (Salonen ym. 2017: 60.) Hyväksytimme tutkimussuunnitelman Metropolia Ammattikorkeakoululla ja yhteistyökumppanillamme 15.5.2020.

Toteutusvaihe (kuvio 2) alkoi suunnitelman hyväksymisen jälkeen. Toteutusvaiheen työskentelyssä korostuvat suunnitelmallisuus, vastuullisuus, itsenäisyys, vuorovaikutteisuus, epävarmuuden sieto sitkeys ja itsensä kehittäminen. Toteutuksessa edetään suunnitelman mukaan, mutta kehittäminen tarkentuu toteutuksen edetessä. Toteutuksen eteneminen dokumentoidaan tarkasti, jotta siihen voidaan palata arviointivaiheessa. Vertaistuki, ohjaus ja muu palaute on toteutus vaiheelle välttämätöntä. (Salonen ym. 2017: 62.) Kehittämistyössä voi tulla vastaan muuttuvia ja odottamattomia tekijöitä, jotka näyttyivät myös tässä opinnäytetyössä. Opinnäytetyömme toteutuksen aikataulu ei toteutunut alkuperäisen suunnitelman mukaisesti, johon vaikutti osaltaan vallitseva korona tilanne. Toteutusvaiheessa toteutimme kyselyn valituille vastaajille ja analysoimme sen. Kyselyn avulla saimme selvitettyä toimintaterapeutin roolia varhaiskasvatuksessa sekä heidän toimintamalliansa sisältöä. Ohjaajien ja vertaisarvioijien tuella tarkensimme kehittämistoimintaamme ja sen raportointia.

Rajasimme tuotosvaiheen (kuvio 2) tuotoksen alustavaksi arviointitoimintamalliksi opinnäytetyön aikaresurssien vuoksi, sekä yhteistyökumppanin toiveiden pohjalta. Toimintamalli on tarkoitettu käytettäväksi erilaisissa toimintaympäristöissä ja se muokkautuu organisaation tarpeiden mukaisesti. Kehittämistoiminnanprosessissa hyödynsimme aiempaa aineistoa aihealueesta sekä sähköisen kyselymme vastauksia. Tutkimustiedon puute varhaiskasvatuksen toimintaterapeuteista näyttäytyi haasteena alustavan arviointitoimintamallin kehittämisessä. Selvitimme opinnäytetyössämme kyselyn avulla mitä asioita voisi mahdollisesti sisältyä toimintaterapeutin työhön varhaiskasvatuksessa, ja vastausten pohjalta muodostui käsite kirjallisuudesta, joka tukee opinnäytetyömme aiheita. Opinnäytetyössämme rajasimme aineiston keruun eettisistä ja aikataulullisista

syistä koskemaan varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien kokemuksia toimintamallistaan, emmekä kohdistaneet aineiston keruuta varhaiskasvatuksen asiakkaisiin.

Arviointivaihe (kuviot 2) on osa jokaista prosessin vaihetta. Ei ole yhtä oikeaa arviointitapaa, vaan se todetaan tapauskohtaisesti. Arviointi sisältää niin itsearviointin, ulkoisen arviointin kuin vertaisarviointinkin. Arvioinnissa pohditaan kehittämistä kriittisesti asetettuihin tavoitteisiin nähden. (Salonen ym. 2017: 64.) Arvioimme opinnäytetyössämme kehittämisprosessin suunnitelmaa, tietoperustaa, kyselyn kysymyksiä, kyselyn toteutustapaa ja analysointia. Opinnäytetyön menetelmällisten ratkaisujen avulla etenimme suunnitelman mukaisesti ja tavoitteellisesti. Alustavaa arviointitoimintamallia arvioimme yhteistyössä yhteistyökumppanin, vertaisarvioijien ja ohjaajien kanssa. Toimintamallin toteuttamiskelpoisuutta on haasteellista arvioida ilman käytännön kokeilua varhaiskasvatuksessa. Tulevaisuudessa olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa toimintatutkimus, kuten opinnäytetyö, jossa selvittäisiin toimintamallin toimivuutta.

Kehittämistoiminnan prosessin päätösvaiheessa (kuviot 2) julkaisimme opinnäytetyömme ja jaamme tuotoksen yhteistyökumppanillemme. Kehittämistoiminta on onnistunut, kun sille asetetut tavoitteet ja tulokset on saavutettu. Päätösvaiheeseen liittyy vahvasti tuloksien ja tuotoksen jatkosuunnittelu: miten niitä hyödynnetään ja kuinka tuotos saadaan levitettyä käytäntöön. (Salonen ym. 2017: 66.) Päätösvaiheeseen liittyviä osioita tarkastelemme pohdinnassa luvussa 8.

5.2 Kyselyn laadinta ja aineistonkeruumenetelmä

Opinnäytetyömme aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui verkkokysely. Kysely toteutettiin laadullisena työnä, jonka tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvatuksessa työskentelevien toimintaterapeuttien toimintamallia ja työnkuvaa sekä kokemuksia siitä, millaisena he kokevat toimintaterapeuttina työskentelyn varhaiskasvatuksessa. Alkuperäisen tutkimussuunnitelman mukaan kysely oli tarkoitus toteuttaa kevään 2020 aikana, mutta vallitsevan koronatilanne ja sen aiheuttama muutos opiskeluun siirsi kyselyn toteutuksen syksylle 2020. Kysely lähetettiin varhaiskasvatuksessa työskenteleville toimintaterapeuteille Suomessa, sillä heitä toimii pääkaupunkiseudulla vielä melko suppeasti. Kertomalla kyselyn tiedotteesta toimintamallin mahdollisista hyödyistä toimintaterapiassa, arvioimme sen lisäävän kyselyyn osallistumisen motivaatiota. Lisäksi keräämällä vastauksia eri toimialueilla työskenteleviltä toimintaterapeuteilta saimme aineistoomme kattavampaa näkökulmaa, sillä eri alueiden erilaiset toimintatavat voivat vaikuttaa

arviointitoimintamallin sisältöön ja toimintaterapeutin kokemuksiin työstä varhaiskasvatuksen toimintaterapeutina.

Opinnäytetyön tekemisen myötä opinnäytetyöntekijöillä voi muodostua olettamuksia tutkittavasta ilmiöstä ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Vastauksillaan vastaajat vahvistavat tai kumoavat opinnäytetyöntekijöiden aavistuksia tutkittavasta aiheesta (Ronkainen & Karjalainen 2008: 18). Kyselyä luodessa tulee arvioida kyselyn kokonaisrakennetta, kysymysten kattavuutta suhteessa tutkittavaan ilmiöön ja tiedon tarpeeseen, kysymysten sanavalintoja ja ilmauksia sekä vastaajille laadittua ohjeistusta. Opinnäytetyön tietoperusta korostuu, sillä kysymykset ja kysymysten muotoilu perustuvat aina etukäteen tiedettyyn. (Ronkainen & Karjalainen 2008: 31–32.) Näiden näkemysten perusteella olemme tarkkaan harkinneet kysymystemme määrää, muotoilua ja järjestystä. Käytimme avoimia kysymyksiä, sillä tutkittava ilmiö on moniselitteinen ja haimme niillä kartoitusta tutkittavaan ilmiöön (Ronkainen & Karjalainen 2008: 33,35).

Avointen kysymysten käyttö antaa paljon informaatiota sekä uusia merkityksiä tutkittavalle ilmiölle ja mahdollistaa vastauksien syvyyttä. Kyselyn perustuessa pelkästään avoimiin kysymyksiin, on sen oltava lyhyt ja kysymysten tulee muodostaa toisiaan sitova, selkeä rakenne. Onnistuneilla kysymyksillä saamme kyselyymme validiteettia, eli juuri sitä tietoa, jota olimme hakemassa. Vastaajien on myös ymmärrettävä kysymykset samalla tavalla, joka luo kyselyymme reliabiliteettia. (Ronkainen & Karjalainen 2008: 36–37.) Kysymyksemme suunniteltiin siten, että ilmaisuihin ei olisi kaksoismerkityksiä ja mahdollisuus väärään tulkintaan olisi mahdollisimman pieni.

Kyselymme muodostui yhteensä 11 avoimesta kysymyksestä, joista ensimmäisessä selvitettiin taustatietoa kyselyyn vastaajista. Yleisimmät ja helpoimmin vastattavissa olevat kysymykset olisi hyvä olla kyselyn alkupuolella ja yksityiskohtaisemmat kyselyn loppupuolelle (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2012: 203). Opinnäytetyömme yksi tärkeimmistä käsitteistä oli toimintamalli, sillä se ohjasi kyselymme luomista. Toimintamallin määrittely onnistuu helpoiten vertaamalla sitä työnkuva -käsitteeseen. Työnkuva on tarkempaa kuvausta toimintaterapian työstä eri organisaatioissa, mutta toimintamalli kuvaa alustavammin mitä työssä yleisesti tehdään ja miksi. Se on eräänlainen toiminnan runko tai polku, jota seurataan ja joka ohjaa näin käytännön tason tekemistä. Kyselyn päätarkoituksena oli selvittää varhaiskasvatuksessa toimivien toimintaterapeuttien toimintamallin sisältöä, sen toimivuutta ja siihen liittyviä kehittämiskohtia. Tämän avulla saamme tarvittavaa tietoa, jolla luomme varhaiskasvatuksen alustavan, arviointiin painottuvan toimintamallin opinnäytetyöhömmme.

Kyselyä suunniteltaessa yhteisen pohdinnan ja tarkastelun jälkeen päädyimme käyttämään kyselyn rakentamisessa moniammatillista näkökulmaa ja kanadalaisen toiminnallisuuden ja sitoutumisen mallia (CMOP-E) sekä kanadalaista mallia asiakaslähtöisestä mahdollistamisesta (CMCE). Varhaiskasvatuksen kirjallisuudessa puhutaan paljon moniammatillisesta yhteistyöstä varhaiskasvatuksessa ja koimme tärkeäksi selvittää kyselyssä sen merkitystä sekä toimintaterapeutin roolia moniammatillisessa yhteistyössä. Yhtenä tärkeänä sisältönä CMOP-E:ssä on ympäristö ja sen merkitys toiminnalle sekä yksilölle. Kysyimme kyselyssä toimintaterapeuttien huomioita ympäristötekijöiden vaikutuksesta lapsen kuntoutukseen varhaiskasvatuksessa. Asiakaslähtöisyyden tarkasteluun ja ajattelutapaan ohjaava CMCE korostuu kysymyksissämme ja se ohjaa tarkastelemaan kyselyn sisältöä lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta. Selvitimme, miten asiakaslähtöisyys näyttäytyy varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien toimintamallissa ja kuinka he lisäisivät sitä työhönsä. Lisäksi koimme tärkeäksi selvittää, miten varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti kokee vaikuttaneensa lapsen tuen saantiin, sillä katsoimme lapsen tuen mahdollistamisen olevan osa asiakaslähtöistä toimintatapaa. Lopussa annoimme vastaajille myös mahdollisuuden tuoda omia ideoita tai näkemyksiä varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin toimintamallin kehittämiseen.

5.3 Aineiston analyysi

Laadullisen sisällönanalyysin menetelmällä voidaan analysoida melkein mitä tahansa kirjallisessa muodossa olevaa dokumenttia. Sisällönanalyysin menetelmällä voidaan arvioida dokumentteja systemaattisesti ja konkreettisesti. Kyselyn aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä. Analyysin tarkoituksena on luoda selkeä kuvaus tutkittavasta asiasta, jonka jälkeen muodostetaan aineisto tiivistettyyn ja yleiseen muotoon. Tärkeää on tiedostaa, että sisällönanalyysin avulla kerätty aineisto on vain johtopäätöksiä varten. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 103, 108.)

Laadullisen tutkimuksen aineistoa analysoitaessa voi löytää monia kiinnostavia asioita, jotka eivät kuitenkaan liity itse tutkittavaan aiheeseen. Tärkeää on pysyä tutkimuksen aiheessa ja keskittyä siihen mikä on tutkimuksen tarkoitus ja tehtävä. Tarkoituksena on löytää ne merkittävät asiat, jotka ovat kyseiselle tutkimukselle keskeisiä, tuoda ne yhteen ja erotella nämä muusta kyselyn tuottamasta aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 92.) Aineistoa analysoitaessa tämä näkyi siinä, että meillä oli selkeä kuva siitä, mitä haluamme aineiston pohjalta tuottaa. Tämän pääluvun alussa esitetyt tutkimuskysymykset ohjasivat aineiston käsittelyä koko prosessin ajan. Tarkoituksena oli löytää niitä asioita, jotka tähtäävät opinnäytetyömme tavoitteeseen eli saada varhaiskasvatuksen

toimintaterapeutille alustava arviointitoimintamalli. Aineiston keräämisen jälkeen analysoimme, kuinka hyvin aineisto kuvaa tilastollisesti sitä ryhmää, jota sen pitäisi kuvata (Ronkainen & Karjalainen 2008: 75). Varhaiskasvatuksen toimintaterapeuteista ei ole olemassa tilastollista lukua, jonka vuoksi on epäselvää, kuinka hyvin aineistomme vastaa tilastollisesti kaikkia Suomen varhaiskasvatuksen toimintaterapeutteja.

Tuomi ja Sarajärvi (2018) kuvailevat Milesin ja Hubermanin (1994) esittelemää aineistolähtöistä laadullista aineistoanalyysia, joka on kolmivaiheinen prosessi. Ensimmäiseksi aineisto redusoidaan eli pelkistetään, seuraava vaihe on aineiston klusterointi eli ryhmittely ja lopuksi tulee abstrahointi eli muodostetaan teoreettiset käsitteet. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 92.) Laadullisessa tutkimuksessa materiaali, joka puretaan tekstiksi, on monimerkityksellistä ja analyysin eteneminen ja päättely edellyttää jonkinlaista tulkintaa (Ronkainen & Karjalainen 2008: 18). Analyysivaihe on sitä helpompaa, mitä paremmin kyselylomake on suunniteltu (Ronkainen & Karjalainen 2008: 77). Ennen sisällönanalyysin aloittamista määrittelimme itsellemme analyysiyksiköt, joilla haetaan tutkimuskysymyksiin vastaavia ilmauksia. Analyysiyksiköt voivat olla sanoja, lauseita tai ajatuskokonaisuuksia, joiden määrittelyä ohjaa työmme tutkimuksen aihe ja aineiston laatu (Tuomi & Sarajärvi 2018: 92).

Taulukko 1. Tuomea ja Sarajärveä 2009: 109 mukaillen.

1. Kyselyn vastausten lukeminen ja sisältöön perehtyminen
2. Pelkistettyjen ilmausten etsiminen ja alleviivaaminen
3. Pelkistettyjen ilmausten listaaminen
4. Samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen pelkistetyistä ilmauksista
5. Pelkistettyjen ilmausten ryhmittely/yhdistäminen ja alaluokkien muodostaminen
6. Alaluokkien yhdistäminen ja niistä yläluokkien muodostaminen
7. Yläluokkien yhdistäminen pääluokiksi ja kokoavan käsitteen muodostaminen

Lähdimme käymään kyselyn tuottamaa aineistoa läpi lukemalla sitä yhdessä, ja tarkastellen aineistosta esiin tulleita keskeisiä asioita. Aineiston alkutarkastelu oli yhteistä pohdintaa ja ajatusten vaihtoa, jonka myötä löysimme aineistosta yhtäläisyyksiä, sekä asioita, jotka eivät ole keskeisiä tutkimuksemme osalta. Ensimmäisessä vaiheessa redusointi eli pelkistäminen näyttäytyi karsimalla aineistosta tutkimuksen kannalta kaikki epäolennainen pois. Teimme tämän alleviivaamalla aineistosta kaikki ne ilmaukset, jotka käsitelivät opinnäytetyömme aihetta. Alkuperäisilmauksista muodostimme pelkistettyjä

ilmauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 93.) Ryhmittelimme yhteen samaa kuvaavat ilmaukset, jotka muodostivat alaluokkia, yläluokkia ja lopuksi pääluokkia. Ryhmien muodostaminen on tutkimuksen kannalta tärkeä ja vaativa vaihe, sillä me tekijöinä tulkitsemme ja arvioimme mihin ryhmään ilmaisut kuuluvat (Tuomi & Sarajärvi 2018: 86).

Taulukko 2. Tuomea ja Sarajärveä 2018: 93 mukailleen.

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu
Yhteistyö eri tahojen kanssa on liittänyt koko ajan.	Yhteistyö eri ammattiryhmien välillä

Aineiston pelkistämisen jälkeen seuraavana tehtävänä on klusterointi eli aineiston ryhmittely. Ryhmittelyn tarkoituksena on luoda pohja tutkimuksemme perusrakenteelle ja saada alustavaa kuvausta tutkimuksemme aiheesta. Kävimme aineiston pelkistetyt ilmaukset tarkkaan läpi, joista etsimme samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samaa ilmiötä tarkoittavat käsitteet ryhmittelimme, joista kokosimme eri ryhmiä, ja näistä muodostimme alaluokkia. Sisällönanalyysin viimeinen vaihe käsitteellistäminen eli abstrahointi on osa klusterointia. Tarkoituksena oli erotella tutkimuksen kannalta olennainen tieto, josta muodostimme tutkimuksemme teoreettiset käsitteet. Aineiston abstrahoinnissa aineiston luokittelua jatkoimme niin pitkään, kuin se oli aineiston kannalta mahdollista. Käsitteellitimme alaluokat antamalla niille nimet, jotka kuvastavat niiden sisältöä. Ryhmän luokitteluyksikkönä voi toimia esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuus. Tässä vaiheessa aineisto tiivistyy, sillä pelkistetyt ilmaukset yhdistetään yleisempiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 93–94.)

Taulukko 3. Tuomea ja Sarajärveä 2018: 94 mukailleen.

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
Matala kynnyks lähestyä toimintaterapeutia Matalan kynnyksen konsultaatio Yhteydenotto toimintaterapeuttiin matalalla kynnyksellä	Mahdollisuus konsultoida muita ammattilaisia matalalla kynnyksellä

Lapsen toiveiden kuuleminen Työn sisältö määräytyy asiakaslähtöisesti Toimintaterapeutin osaaminen lapsen kohtaamisessa Työn sisältö lapsen haasteiden mukaisesti	Asiakaslähtöisyys
--	-------------------

Analyysin teko jatkui yhdistelemällä alaluokkia yläluokiksi samankaltaisten sisältöjen mukaisesti. Muodostamalla tarpeeksi kattavasti alaluokkia, saimme muodostettua helpommin, niitä yhdistäviä yläluokkia. Alaluokkia meille muodostui yhteensä 22 kappaletta, jotka muodostivat kahdeksan yläluokkaa. Tämän jälkeen yläluokkia yhdistelemällä muodostui pääluokkia. Kahdeksasta yläluokasta saimme muodostettua kolme pääluokkaa. Ihan lopuksi muodostui yhdistävä luokka, eli kaiken kokoava käsite, joka on yhteydessä opinnäytetyömme tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 94.) Kyselyn aineiston analyysin yhdistäväksi luokaksi muodostui ”mitä ja millaista toimintaterapeutin työ olisi varhaiskasvatuksessa”.

Taulukko 4. Tuomea ja Sarajärveä 2018: 95 mukailleen.

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Työt ohjaavat lait ja säädökset	Toimintaterapeutin työhön vaikuttavat yhteiskunnalliset tekijät	Toimintaterapeutin työtä ohjaavat tekijät
Mahdollisuus konsultoida muita ammattilaisia matallalla kynnyksellä	Toimintaterapeutin hyöty varhaiskasvatuksessa	Toimintaterapeutin ammatillinen osaaminen varhaiskasvatuksessa

Yhteenvedona voidaan sanoa, että laadullisen aineiston tarkastelu on loogista päättelyä ja näkemysten esittämistä, jossa aineisto puretaan osiin, muotoillaan uudestaan, jonka jälkeen se rakennetaan uudella tavalla uudeksi, johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Analyysin tarkoituksena on saada ymmärrettävä kokonaiskuva tutkittavasta aineistoista, jotta on mahdollista muodostaa uskottavia johtopäätöksiä tutkimuksen aihealueesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 108.) Suppeasta kyselyn vastaajien määrästä huolimatta saimme kysymyksiimme kattavan aineiston, josta selvitimme meille oleellista tietoa

tutkittavasta aiheestamme. Tiedostamme sen, että omat näkemykset ja mielipiteet voivat vaikuttaa analyysin ryhmittelyyn ja käsitteellistämiseen. Kaikkia tekemiämme valintoja ohjasi etukäteen hankkimamme tietoperusta sekä teoria sisällönanalyysin teosta. Kirjallisuudessa esitetyt konkreettiset esimerkit auttoivat ymmärtämään sisällön analyysin teko-prosessia. Kyselyn aineiston avulla hahmotimme kokonais kuvaa siitä, millaisen toimintamallin haluamme opinnäytetyöllämme tuottaa.

6 Opinnäytetyön tulokset

6.1 Kyselyn tulosten yhteenveto

Pienestä vastaajamäärästä huolimatta vastaukset olivat sisällöltään kattavia ja huolellisesti laadittuja. Saimme kyselyn avulla kerättyä tietoa olemassa olevista varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien toimintamalleista, ja samalla saimme toimintaterapeuttien ääntä kuuluviin. Kyselyyn osallistuvilla on kokemusta työskentelystä varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttina, joka lisäsi todennäköisyyttä kysymysten ymmärtämiseen toimintaterapian näkökulmasta. Kyselyn tuloksissa nousi esille monia keskeisiä aiheita, jotka vaikuttavat toimintaterapeutin työn toteuttamiseen ja sen sisältöön varhaiskasvatuksessa.

Seuraavissa luvuissa esittelemme tarkemmin opinnäytetyön tuloksia sisällönanalyysia mukaillen. Tulosten pohjalta tuotoksena syntyi alustava arviointitoimintamalli, jonka esitämme pääluvussa 7. Kyselyn vastauksista saatu tieto, vaikutti suurilta osin tuotoksemme sisältöön, joka kertoo kyselyyn osallistujilta saadun tiedon merkittävyydestä. Vastauksissa esille nousevat kokemukset, käsitykset ja tieto ohjasivat meitä oman tuotoksemme kehittämisessä. Opinnäytetyömme on monimuotoinen, eikä kulje perinteisen kaavan mukaisesti, jonka vuoksi tämän opinnäytetyön tuloksina voidaan nähdä kyselyn tulokset sekä toimintamalli.

6.2 Toimintaterapeutin työtä ohjaavat tekijät

Pääluokka ”toimintaterapeutin työtä ohjaavat tekijät” muodostuu kahdesta yläluokasta: toimintaterapeutin työhön vaikuttavat yhteiskunnalliset tekijät ja toimintaterapeutin työtä ohjaavat käytännöt. Kyselyn vastauksissa tulee esille erilaisia yhteiskunnallisia tekijöitä, jotka vaikuttavat toimintaterapeutin työn sisältöön ja toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa. Näitä ovat aikaresurssit, tilaresurssit sekä työtä ohjaavat lait ja säädökset. Lisäksi kyselyn vastauksissa tuli esille asiakaslähtöistä näkökulmaa, joka ohjaa työn toteuttamista, ja näyttäytyy keskeisenä elementtinä toimintaterapian toteutuksessa. Kyselyssä tuli esille työn tavoitteita, niin organisaatiolähtöisesti, varhaiskasvatuksellisesti, kuin yksilötasolla lapsen terapiassa. Lainauksia kyselyn vastauksista:

Pienryhmien aikataulutukset sekä muut aikataululliset asiat voivat tuoda haasteita työn toteuttamiseen.

Myös esiopetussuunnitelma ja varhaiskasvatuslaki määrittelevät työn sisältöä.

Lapsen toiveita kuunnella toiminnan ja tavoitteiden suhteen.

Työni sisältö määräytyy sen mukaan, millaisia haasteita lapsella ilmenee esiopetukseen osallistumisessa.

6.3 Toimintaterapeutin työn sisältö varhaiskasvatuksessa

Pääluokka "toimintaterapeutin työn sisältö varhaiskasvatuksessa" muodostuu kolmesta yläluokasta, jotka ovat lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa, yhteistyö varhaiskasvatuksessa ja toimintaterapeutin toteuttama ohjauksellinen työ varhaiskasvatuksessa. Kyselyssä tuli esille toimintaterapeutin monipuolinen ammattitaito lapsen tuen ja kasvun asiantuntijana. Toimintaterapeutin ammattitaitoon kuuluu lapsen valmiuksien ja taitojen vahvistaminen sekä lapsen osallistumisen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Toimintaterapeutti suunnittelee lapsen toimintakykyä edistävää toimintaa ja tukee lasta kuntouttavalla toimintatavalla. Myös monialainen yhteistyö ja sen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa korostui. Toimintaterapeutti toimii varhaiskasvatuksen moniammatillisessa tiimissä, tekee yhteistyötä perheiden kanssa sekä toimii yhteistyössä muiden alueellisten toimijoiden kanssa. Lisäksi toimintaterapeutin toteuttamat ohjaukselliset työt nousivat vastauksissa esille, joita voivat olla varhaiskasvatuksessa ryhmien ohjaaminen, henkilökunnan ohjaaminen sekä lasten vanhempien ohjaaminen. Toimintaterapeutin tekemässä ohjauksellisessa työssä ensisijaista on lapsen tuen saaminen. Lainauksia kyselyn vastauksista:

Omalla osaamisellani vahvistan esiopetusarjen lomassa lapsen valmiuksia ja taitoja.

Yhteistyö aloitetaan ja tehdään aina perhe huomioiden.

Omaa roolia moniammatillisen tiimin jäsenenä olisi tärkeää myös itse viedä eteenpäin ja "tehdä itsensä tykö" niin sanotusti. Palavereihin yms. ei oikeastaan pyydetä, eli täytyy pitää itse huolta, että oma ääni tulee kuuluviin.

Työhöni sisältyy (...) ohjauksellista työtä varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Lisäksi varhaiskasvatuksen henkilökunnan kouluttamista.

6.4 Toimintaterapeutin ammatillinen osaaminen varhaiskasvatuksessa

Pääluokka "toimintaterapeutin ammatillinen osaaminen varhaiskasvatuksessa" muodostuu kolmesta yläluokasta, jotka ovat toimintaterapeutin hyöty varhaiskasvatuksessa, toimintaterapeutin ammattitaito varhaiskasvatuksessa sekä varhaiskasvatuksessa toimintaterapeutin työn tunnettavuuden lisääminen. Kyselyssä tuli esille varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin mahdollisista hyödyistä niin henkilökunnalle, lapselle kuin toimintaterapeutille itselleen. Kun toimintaterapeutti työskentelee varhaiskasvatuksessa, on mahdollisuus vastavuoroiseen konsultaatioon. Henkilökunta voi konsultoida toimintaterapeuttia matalalla kynnyksellä, ja toimintaterapeutilla on vastavuoroisesti mahdollisuus konsultoida muita varhaiskasvatuksessa toimivia ammattilaisia. Matalan kynnyksen

konsultaatiolla voidaan vaikuttaa lapsen tukitoimiin liittyvissä toimenpiteissä jo varhaisessa vaiheessa. Vastauksissa esille nousi työnsisältöjä, joita toimintaterapeutti voi toteuttaa varhaiskasvatuksessa omalla ammattitaidollaan. Toimintaterapeutille keskeisinä tehtävinä esille nousi arviointi, toimintaterapiakuntoutuksen toteutus, toiminnan havainnointi ja ympäristötekijöiden huomiointi varhaiskasvatuksessa. Toimintaterapeutin työn tunnettavuuden lisäämisen teema, sekä näkemyksiä siitä, miten sitä voi edistää oli yksi yläluokista. Toimintaterapeutin työn merkitys on parantunut ajan myötä työn tunnettavuuden kasvaessa, johon on vaikuttanut verkostoituminen, jossa toimintaterapeutin näkemykset ovat päässeet jaettavaksi muiden asiantuntijoiden kanssa. Lainauksia kyselyn vastauksista:

Varhaiskasvatuksesta voidaan olla minuun yhteydessä matalalla kynnyksellä, jolloin lasten asioita saadaan tuettua varhaisessa vaiheessa.

Työhöni sisältyy toimintaterapia-arviointeja, toimintaterapiajaksoja (...)

Varhaiskasvatuksen ympäristötekijöillä on iso vaikutus lapsen kuntoutukseen.

Eli voi oikeastaan sanoa, että mitä pidempään toimintaterapeutti on täällä työskennellyt, sen paremmin työn tunnettavuus on vahvistunut sekä verkostoitumista on tapahtunut.

7 Alustava arviointitoimintamalli

Opinnäytetyömme tuotoksen (liite 4) suunnittelun lähtökohtana oli varhaiskasvatukseen suunnattujen tukitoimien tarkastelu toimintaterapian näkökulmasta, joita lähestyttiin siihen liittyvän kirjallisuuden avulla. Teorian tueksi tarkastelimme kirjallisuutta lasten toimintaterapiasta ja toimintaterapian arviointiin kohdistuvista hyvistä arviointikäytännöistä. Suunnittelussa huomioitiin yhteistyökumppanin toiveet ja näkemykset, jotta tuleva alustava toimintamalli palvelisi heitä mahdollisimman hyvin. Aineistoa alustavaan toimintamalliin varhaiskasvatuksessa kerättiin sähköisen kyselylomakkeen avulla. Kysely lähetettiin varhaiskasvatuksessa toimiville toimintaterapeuteille Suomessa.

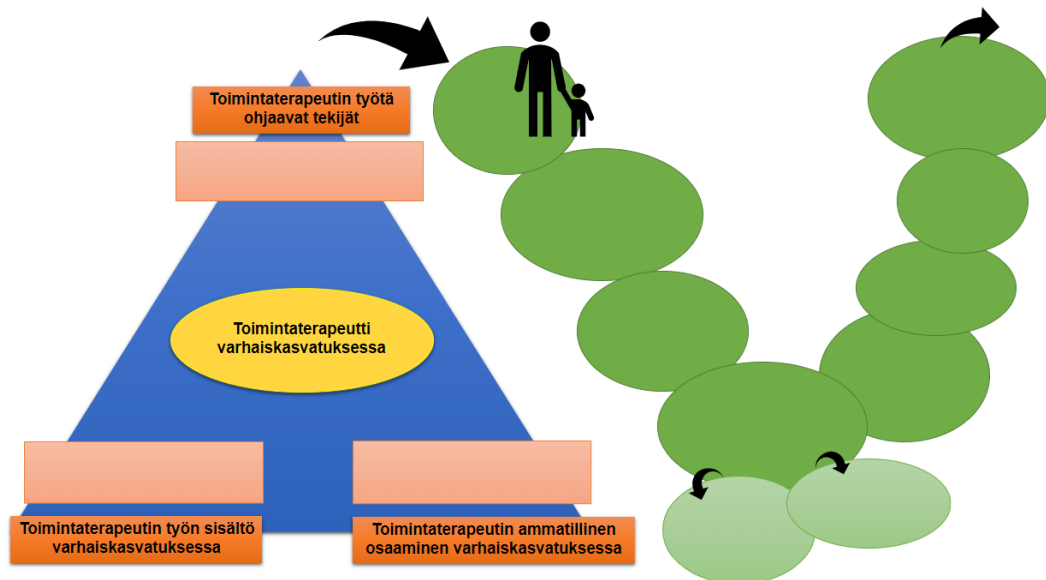
Toimintamalli voidaan ymmärtää eräänlaisena ohjenuorana, joka ohjaa varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työn toteutuksessa. Toimintamalli kuvaa työn sisältöä ja sen taustalla vaikuttavia ohjeistuksia, kun taas kuvaa tarkemmin työtä eri organisaatioissa. Opinnäytetyössämme aiemmin määritelty selkeä tavoite ja koko opinnäytetyötä ohjannut kehittämistoiminnan prosessi määrittivät alustavan toimintamallimme luomista. Kehittämistoimintamme oli mahdollisimman hyvin rajattu, suunniteltu sekä vaiheistettu ja tuotoksen tarkoituksena oli hyödyntää toimintaterapeutin ammattitaitoa varhaiskasvatusympäristössä. Lisäksi aiemmin mainitut CMOP-E ja CMCE mallit ohjasivat käsitteistönsä avulla toimintamallin rakentamista. Alustavan arviointitoimintamallin tarkoituksena on saada nopeutettua lasten pääsyä toimintaterapian piiriin. Opinnäytetyön edetessä alustava toimintamalli tarkentui arviointiin painottuvaksi, sillä varhaiskasvatuksen toimintaterapeutilla ei tietomme mukaan riittäisi resursseja laajempialaiseen kuntoutukseen. Varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti ei alustavan arviointitoimintamallimme mukaan tee varhaiskasvatuksessa laajoja arviointeja, vaan toiminta painottuu tuen tarpeen ja siihen liittyvien ruohonjuuritason tukitoimien määrittelyyn.

Alustavan arviointitoimintamallin rakentamista on ohjannut varhaiskasvatuksessa työskentelevien toimintaterapeuttien kokemukset ja näkemykset omasta toimintamallistaan sekä siihen liittyvistä kehittämisideoista. Kyselyn vastausten perusteella saimme tietoa siitä, millaisia asioita toimintamallin olisi hyvä sisältää ja millaisia asioita siihen tulisi lisätä. Kehittämämme alustavan arviointitoimintamallin toimivuutta lisää saamamme tieto muista toimivista toimintamalleista, joiden perusteella olemme suurilta osin mallia rakentaneet. Kehittämämme mallin toimivuutta lisää sen muuntautumiskyky. Se on tarkoituksella suunniteltu ja rakennettu siten, että sen käyttäjällä on mahdollisuus muokata sitä organisaatiokohtaisesti ja erityisesti yksilöllisesti lapsen haasteiden mukaisesti. Alustavassa arviointitoimintamallissa on selkeä rakenne, joka ohjaa toimintaterapeuttia

etenemään johdonmukaisesti lapsen arviointiprosessissa. Siihen on sisälletty ne keskeisimmät asiat, jotka lapsen arviointiprosessiin sisältyy hyvien arviointikäytänteiden mukaisesti.

Opinnäytetyön tuotoksen kuvioon olemme hahmotelleet kolmion (kuvio 3), johon kuuluvat sisällönanalyysin kautta esille nousseet pääluokat, jotka kuvaavat varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työn sisältöä, osaamista ja työtä ohjaavia tekijöitä. Nämä ovat varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin toiminnanrunko varhaiskasvatuksessa toimimiseen ja arjessa mukana elämiseen. Kolmion tarkoituksena on selventää ja rajata, mitä toimintaterapeutin työ varhaiskasvatuksessa on. Se ohjaa varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttia toimimaan työssään suunnitellusti ja tarkoituksenmukaisesti.

Kuvio 3. Havainnollistava kuvio alustavasta arviointitoimintamallista.

Haimme kyselyn kautta nousseiden vastausten tueksi alustavan toimintamallin rakentamiseen teoreettista tietoperustaa. Asiakaslähtöisyyttä tuodaan esille työmme teoriaperustassa, johon kuuluvat "Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa" -julkaisu sekä kanadalainen toiminnallisuuden ja sitoutumisen malli ja kanadalainen asiakaslähtöisen mahdollistamisen malli. Varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työn sisältö määräytyy asiakaslähtöisesti, yksilöllisesti sekä asiakkaan tarpeet ja toiveet huomioiden. Asiakaslähtöisyyteen olemme saaneet tietoa kyselyn vastauksista, joista keskeisimmät olemme nostaneet alustavaan arviointitoimintamalliimme (liite 4). Olemme vastauksissa selvittäneet myös ympäristötekijöiden vaikutuksia lapsen kuntoutukseen, joiden tarkastelu on osa asiakaslähtöistä työtettä. Ympäristötekijät voivat vaikuttaa ihmisen

toimintakykyyn (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2014: 10), jonka vuoksi niiden selvittäminen alustavaan arviointitoimintamalliin on ollut keskeistä. Kokonaisuudessaan työskentelyämme on ohjannut lapsilähtöinen työskentelyote yhteistyössä varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa, joka näkyy tuotoksemme sisällössä. Kaikki lähtee asiakaslähtöisyydestä, lapsen etua ajatellen.

Kolmion yläpuolelta lähtee ketjumainen prosessi (kuvio 3), joka alkaa aikuisten huomaessa haasteita lapsen toimintakyvyssä varhaiskasvatusympäristössä. Prosessi ohjaa toimintaterapeutin työskentelyä tarkoituksenmukaisesti lapsen tuen saamiseksi varhaiskasvatuksessa, jolloin lapsi saa toimia itselleen tutussa ympäristössä ja toiminnoissa. Toimintaterapeutin työskennellessä varhaiskasvatuksessa, on mahdollista toteuttaa alkuarviointi yhdessä lapsen ja hänen lähipiirinsä kanssa heti haasteiden ilmaantuessa. Lasta ei tarvitse automaattisesti lähettää toimintaterapia-arvioon ja pienempiinkin haasteisiin saadaan heti tukea ja ohjausta. Toimintaterapeutin integroiminen varhaiskasvatukseen säästää mahdollisesti niin varhaiskasvatuksen, vanhempien kuin yhteiskunnankin resursseja.

Laki-asetukset ja muut työtä koskevat ohjeistukset ohjaavat koko toimintaterapeutin työtä alusta alkaen, jonka vuoksi ne löytyvät alustavan arviointitoimintamallin alkuosasta. Toimintaterapeutin työtä ohjaavat lakiasetukset, ammattieettiset ohjeet ja hyvät arviointikäytännöt. Nämä ohjeistukset katsotaan keskeiseksi koko ketjumaisessa prosessissa, sillä ne ohjaavat tekemään työtä lapsen edun mukaisesti. Lisäksi laki määrittelee työn sisältöä ja sen toteutusta. Laki-asetuksia ja muita hyviä käytänteitä noudattamalla varmistetaan lapsen oikeuksien saaminen. Lapsen oikeuksiin kuuluu turvallinen kasvuympäristö, jossa lapsen on mahdollista toteuttaa kehitystä ja oppimista tukevaa toimintaa. Lisäksi arviointiprosessin dokumentoimista ohjaa erilaiset lait ja asetukset, jotka toimintaterapeutin täytyy ottaa huomioon kirjaamisessa (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2014: 18).

Varhaiskasvatuksessa toteutettavassa alkuarvioinnissa havainnoidaan ja arvioidaan lapsen toimintaa tutussa ympäristössä ja lapselle mielekkäässä toiminnassa. Toimintaterapeutti arvioi toimintakykyä, johon kuuluvat fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset ja kognitiiviset tekijät. "Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa"- julkaisussa toimintakykyyn katsotaan sisältyvän lisäksi suoritukset, joiden avulla kuvataan toiminnan suorittamista, sekä osallistuminen, joka määritellään osallisuudeksi kaikissa elämän tilanteissa (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2014: 10). Leikkiin, oppimiseen ja yleisesti ottaen kaikkeen toimintaan vaaditaan tiettyjä valmiuksia ja taitoja. Näitä valmiuksia ja

taitoja havainnoimalla toimintaterapeutti arvioi lapsen toimintakykyä. Lisäksi toimintaterapeutti huomioi ja mukauttaa päiväkodissa olevia ympäristötekijöitä, jotka voivat mahdollistaa tai rajoittaa toimintaa.

Alkuarvioinnin toteutuksen jälkeen olisi tarkoituksenmukaista järjestää yhteinen tapaaminen varhaiskasvatuksen tiimin sekä vanhempien kanssa. Tietoa jakamalla voidaan saavuttaa kattava tietämys lapsen kasvuun, kehitykseen ja tukeen liittyvissä asioissa. Palavereiden myötä toimintaterapeutti saa omaa ääntä kuuluviin, jonka myötä myös toimintaterapeutin ammattitaitoa saadaan esille ja työnkuvaa tutuksi niin muille ammattilaisille, kuin vanhemmillekin. "Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapia"-julkaisussa nostetaan esille moniammatillinen työskentely koko arviointiprosessissa. Sen mukaan moniammatillisuus voidaan nähdä eri ammattilaisten yhteistyönä, jossa muodostetaan arviointikokonaisuus asiakkaan tuen tarpeista ja voimavaroista. Moniammatillisen työskentelyn tarkoituksena on saada yhtenäinen lopputulos, joka antaa kokonais käsityksen asiakkaan tilanteesta. (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2014: 12.)

Yhteisen tapaamisen aikana olisi tärkeää saada kartoitettua tarvittavia toimintaterapeutin tukitoimia ja –palveluita, joista lapsi hyötyisi. Tapaamisessa keskustellaan ja arvioidaan lapsen tuen ja palvelujen suunnittelemista ja toteuttamista. Tavoitteena on saada muodostettua yhteinen ajatus lapsen tuesta ja palveluista. Mahdolliset tukitoimet otetaan osaksi lapsen arkea päivittäisissä toiminnoissa päiväkodissa, kotona, ja kaikissa mahdollisissa lapsen toimintaympäristöissä. Suunnitellut tukitoimet ja –palvelut kirjataan yhdessä varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja vanhempien kanssa jatkosuunnitelmaan. Siihen kirjataan asiantuntijoiden huomiot lapsen toimintakyvystä ja avataan tarvittavat toimenpiteet lapsen toimintakyvyn edistämiseksi. Suunnitelma voi sisältää myös lähetesuosituksen esimerkiksi puheterapiaan tai neuvolapsykologille.

Yhteistyön merkitystä korostetaan varhaiskasvatuslaissa (540/2018), jossa ohjataan varhaiskasvatuksen järjestäjää yhteistyöhön muiden asiantuntijoiden kanssa (Varhaiskasvatuslaki 2018/540 7§). Jokaisella asiantuntijalla on oma erikoisosaaminen lapsen hyvinvoinnin osalta. Kanadalaisen asiakaslähtöisen mahdollistamisen mallissa toimintaterapeutin erikoisosaaminen korostuu kymmenessä avaintaidossa, jotka ovat olennaisia terapisuhteessa. Yhteistyön aikana toimintaterapeutti tuo omaa ammattiosaamistaan esille, ja samalla tekee myös ohjauksellista työtä muille yhteistyössä mukana oleville. Toimintaterapeutti opastaa miten lasta voi tukea arjen toiminnoissa niin päiväkodissa, kuin kotona toimiessa. Keskeistä on, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset ja vanhemmat ovat näkemässä käytännössä toimintaterapeutin työtä ja tukitoimien käyttöönottoa.

Alkuarvioinnin ja yhteisen tapaamisen jälkeen varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti luo asiantuntijan yhteenvedon. Yhteenveto sisältää tehdyt havainnot ja toimenpiteet sekä suunnitelman toteutettavista toimenpiteistä. Yhteenveto on tarkempi kuvaus lapsen toimintakyvystä toimintaterapian näkökulmasta. Yhteenvedon tekemisellä todennetaan toimintaterapeutin toteuttamat toimenpiteet ja niiden perustelut. Se ei ole yhtä laaja kuin toimintaterapeutin lausunto.

Prosessin seuraava vaihe on laaditun suunnitelman toteutus. Tällöin suunnitellut toimenpiteet integroidaan varhaiskasvatusympäristöön ja otetaan osaksi lapsen arkea. Tähän osallistuvat kaikki varhaiskasvatuksen asiantuntijat sekä vanhemmat. Jotta suunnitelman toteutusta ja lapsen toimintakyvyn edistymistä voidaan seurata, tekee varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti seuranta-arvion. Sen ajankohta on sovittu yhteisessä tapaamisessa. Seuranta-arviossa toimintaterapeutti arvioi samoja asioita, kuin alkuarvioinnissakin ja havainnoi kehitystä lapsen toimintakyvyssä. Tarvittaessa suunnitelmaa voidaan päivittää seuranta-arvioinnin tulosten pohjalta.

Alkuarvioinnissa tai myöhemmin seuranta-arvioinnissa voidaan havaita laajempia toimintakyvyn haasteita, jotka eivät ole varhaiskasvatus ympäristössä korjattavissa. Tällöin varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti tekee lapselle lähetteen laajempaan toimintaterapia-arvioon. Siellä lapsen toimintaa ja toimintakykyä voidaan havainnoida laajemmin toimintaterapian arviointimenetelmiä hyödyntäen. Toimintaterapeutit jatkavat yhteistyötä lapsen edunmukaisesti.

8 Pohdinta

8.1 Pohdinta

Opinnäytetyömme aihe osui ajankohtaiseen aiheeseen ja tarve toimintaterapeuteille varhaiskasvatuksen ympäristössä on suuri. Suomessa toimii jo jonkin verran varhaiskasvatuksen toimintaterapeutteja, mutta toimintamallit ja työnkuvat ovat vakiintumattomia, ja ne täytyy paikoin rakentaa omaan työympäristöön itse. Tavoitteenamme oli luoda alustava arviointitoimintamalli, jolla saadaan mahdollisesti nopeutettua lasten pääsyä toimintaterapia palveluiden piiriin. Varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti on ammattinimikkeenä vielä harvinainen, jonka vuoksi sen työnsisältö on usein vieras. Toimintamallien sisällöt ja rakenteet voivat vaihdella monillakin tavoin, johon voi vaikuttaa esimerkiksi organisaatiokohtaiset vaatimukset, työn tavoitteet sekä resurssit. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää toimintaterapeutin roolia varhaiskasvatuksessa ja mitä varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin toimintamalli sisältää.

Opinnäytetyömme aiheen ajankohtaisuus ja vähäinen tieto aiheesta herätti motivaatiota ja kiinnostusta työn toteuttamiseen. Yhteistyökumppanin kanssa tehty yhteistyö oli alusta asti sujuvaa, ja eteni varmalla otteella koronapandemiasta huolimatta. Tiedonhaku käynnistyi jo opinnäytetyösuunnitelma vaiheen aikana ja tarkentui prosessin edetessä. Työsämme tuodaan esille esimerkiksi moniammatillisuuden näkökulmaa varhaiskasvatuksessa, ja miten se voisi mahdollisesti näyttäytyä toimintaterapeutin kanssa tehtävässä yhteistyössä. Yhteistyö ja moniammatillisuus korostui merkittävästi kyselyn vastauksissa, jonka koimme keskeiseksi nostaa esille myös opinnäytetyömme tietoperustassa. Opinnäytetyössä tuomme esille lakiasetuksia ja säädöksiä, jotka liittyvät lapsen oikeuksiin ja terveydenhuollon ammattilaisten toimintaan. Laki-asetukset ja ammattieettiset ohjeet ovat lähtökohtana kaikille toimintaterapeuteille työn toteuttamiseen, ja ne määrittelevät suurelta osin myös työn sisältöä ja sen toteutusta.

Tarkastelimme erilaisia toimintaterapian teorioita, jotka voisivat soveltua opinnäytetyöhömme. Kanadalaisten toimintaterapeutin näkökulmaan perustuvat mallit valikoituivat opinnäytetyöhömme, sillä niiden käsitteet ohjasivat tarkastelemaan lapsen toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä. Kanadalaisten toimintaterapia mallien käsitteiden ohjajana muodostimme käsityksen siitä, millaista aineistoperustaa olisi tarkoituksenmukaista sisällyttää opinnäytetyömme tueksi. Mallien ajattelutapa näyttäytyi ja ohjasi myös laatimassamme kyselyssä ja sen sisällössä. Se näyttäytyi kiinnostuksena asiakaslähtöisestä toimintaterapiasta, jossa korostuivat ympäristötekijät. Kehittämämme alustava

toimintamalli painottuu arviointiin, jonka vuoksi osaksi teoreettista pohjaamme valikoitui ”Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa” -julkaisu. Julkaisu on yleisesti kaikkien toimintaterapeuttien käyttämä yleinen lähtökohta arvioinnin toteutuksessa. Edellä mainitut toimintaterapiamallit ja –julkaisut ovat ohjanneet koko opinnäytetyöprosessiamme.

Opinnäytetyössämme käytimme laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Laadullisen opinnäytetyön tehtävänä ei ole tehdä tilastollisia yleistyksiä, vaan siinä pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä ja tiettyä toimintaa. Keskeistä on, että henkilöt, jotka osallistuvat laadulliseen opinnäytetyöhön, tietävät tutkittavasta aiheesta mahdollisimman kattavasti tai heillä on kokemusta tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 85; Ronkainen & Karjalainen 2008: 20.) Tutustuimme erilaisiin tutkimusmenetelmiin ja tarkastelimme useita vaihtoehtoja saadaksemme tietoa siitä, mikä menetelmistä voisi soveltua opinnäytetyöhömmä. Ennen valintaa täytyi olla selvillä menetelmien eroavaisuuksista ja tietoa siitä, mitä haluamme aineiston pohjalta selvittää. Tutustuimme lukuisiin alan opinnäytetöihin ja pro-gradu tutkimuksiin, joissa oli käytetty laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Tämän myötä saimme käsitystä siitä, mitä laadullisen tutkimuksen menetelmillä voidaan aineistosta selvittää opinnäytetyötasoisessa kirjallisessa työssä ja mitä haasteita kyseisten menetelmien käytössä voi esiintyä. Tutustuimme kirjallisuuteen, joka käsitteli tutkimusmenetelmiä, ja teorian kautta vahvistui käsitys siitä, mikä menetelmistä olisi soveltuvin meidän työhömmä. Laadullinen tutkimusmenetelmä soveltui opinnäytetyöhömmä, sillä halusimme saada toimintaterapeuttien kokemuksiin perustuvaa tietoa. Opinnäytetyömmä aihealueesta on olemassa vain muutamia tutkimuksia Suomessa, jonka vuoksi kyselyn tulokset olivat erityisen merkittäviä.

Opinnäytetyömmä aineistokeruumenetelmänä käytimme kyselyä. Kysely toteutettiin sähköisenä verkkokyselynä, sillä postikyselytutkimuksissa tarpeeksi suuren vastaajajoukon saavuttaminen ja kyselyyn vastaamisesta muistuttaminen, vie aikaa ja maksaa yhä enemmän. Verkkokyselyissä vastaajat ovat helpommin saavutettavissa ja vastausprosentti pysyy korkeampana. Verkkokyselyn käyttöä puoltaa taloudellisten ja ajallisten säästöjen huomiointi. (Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013: 72.) Kyselyn laadinnassa käytimme Metropolia Ammattikorkeakoulun sähköistä e-lomaketta. E-lomake soveltui hyvin laatimaamme kyselyyn sen tietosuojan ja tietoturvallisuuden vuoksi. Varhaiskasvatuksessa työskenteleviä toimintaterapeutteja oli haastavaa löytää kyseisen ammattiryhmän pienen määrän vuoksi, joka vahvisti käsitystämme varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien laajemmasta tarpeesta. Ammattiryhmän pieni koko vaikeutti osakseen myös rekrytointiprosessia. Käytimme omia toimintaterapia-alan kontaktejamme ja

selvitimme, missä varhaiskasvatuksen toimintaterapeutteja työskentelee Suomessa. Laitoimme jokaiselle löytämällemme varhaiskasvatuksen toimintaterapeutille henkilökohtaisen sähköpostin kiinnostuksesta osallistua kyselyyn.

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään tavallisesti induktiivista analyysia. Siinä ei tarkastella tutkittavaa sisältöä teorian tai hypoteesien kautta, vaan tarkoituksena on tarkastella aineistoa yksityiskohtaisesti ja monipuolisesti. Tutkija ei määrää, mikä tutkimuksessa on tärkeää. (Hirsjärvi ym. 2012: 164.) Valitsimme laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysin, koska halusimme käyttää yksittäisestä yleiseen päättelyn logiikkaa aineistoamme analysoinnissa. Aineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt valitaan tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävän mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 95.) Aineiston analyysin prosessissa olimme kiinnostuneita osallistujien näkökulmista, kokemuksista ja mielipiteistä. Tarkoituksena oli löytää aineistosta niitä tekijöitä, jotka kyselyyn osallistuvat pitivät keskeisenä työssään ja sen sisällössä. Tarkastelimme yksityiskohtaisesti koko aineistoa ja poimimme sieltä osallistujien tuomia tärkeitä aiheita. Aineistolähtöisen analyysin myötä kyselyyn osallistujan ääni pääsee kuuluville, jota pyrimme nostamaan esille mahdollisimman paljon ja tuomaan sitä näkyväksi alustavaan arviointitoimintamalliin. Voisi siis todeta, että olemme omalla panoksella edistäneet osakseen varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työn tunnettavuutta, mahdollistamalla varhaiskasvatuksessa työskentelevän toimintaterapeutin äänen kuulluksi tulemistä.

Opinnäytetyö eteni alusta lähtien tehokkaasti, johon vaikutti osakseen sujuva yhteistyö ja tavoite, jota kohti yhdessä edettiin. Työmme toteutuksen aikana esiintyi kuitenkin muutamia haasteita. Alkuperäisessä suunnitelmassa kysely oli tarkoitus toteuttaa keväällä 2020, mutta vallitsevan korona pandemian vuoksi, päädyimme siirtämään toteutuksen syksyille 2020. Kyselyn siirtyminen syksyille vaikutti opinnäytetyömme toteutukseen ajallisesti ja toteutukseen käytetty aika oli rajallinen. Kysely ja siitä saatu tieto oli merkittävässä asemassa koko opinnäytetyössämme. Hyvin tehty suunnitelma edesauttoi kyselyn toteutusta ja sen onnistumista. Toteutimme testikyselyn ennen varsinaista kyselyä, jossa vastaajina toimivat opinnäytetyömme opponentit. Onnistunut testikysely lisäsi mahdollisuuksia varsinaisen kyselyn onnistumisesta. Käytettävän ajan sisällä onnistuimme toteuttamaan sisällöltään kattavan ja monipuolisen kyselyn. Kyselyssä oli tarkoitus olla viisi vastaajaa, mutta kyselyn siirtyessä syksyyn vastaajia oli lopulta kaksi. Kyselyyn osallistuvat varhaiskasvatuksen toimintaterapeutit omalla panoksellaan ja sitoutumisellaan vaikuttivat kyselyn onnistumiseen.

Haastetta tiedonhakuun toi varhaiskasvatusten toimintaterapeuttien vähäinen määrä ja sen myötä tutkitun tiedon puute kyseisestä ammattinimikkeestä Suomessa. Tarkastelemme mitä olisimme tehneet toisin, ja tulimme siihen tulokseen, että muuttaisimme kyselyyn osallistujien rekrytointitavan. Toisella tavalla olisimme mahdollisesti saaneet kattavamman osallistujamäärän. Olisimme toteuttaneet kyselyn jo keväällä, mutta toisaalta vallitsevan koronapandemian vuoksi, emme voineet vaikuttaa kyselyn ajankohtaan.

Tämän opinnäytetyön tulokset muodostuivat sisällönanalyyseista, kyselyn tuloksista ja opinnäytetyöntekijöiden omasta tulkinnasta ja johtopäätöksistä tulosten suhteen. Tavoite saavutettiin, sillä alustava arviointitoimintamalli saatiin toteutettua. Vasta käytännön kokeilun kautta saadaan tietoa siitä, voidaanko mallin avulla vaikuttaa lapsen pääsemistä nopeammin toimintaterapiapalveluihin. Opinnäytetyömme aihealueeseen liittyviä tutkimuksia on ymmärrettävästi Suomessa vielä vähän. Muutamia opinnäytetöitä ja hankkeita löytyy, jotka käsittelevät toimintaterapeuttia varhaiskasvatuksessa. Perusteita varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin hyödyistä löytyy opinnäytetasoisista töistä ja esimerkiksi YHES-hankkeesta (Oppimisympäristöjen edistäminen fyysisesti ja vuorovaikutukseltaan esteettömäksi -hanke), jossa luodaan varhaiskasvatusympäristöä esteettömäksi muokkaava toimintamalli. Varhaiskasvatuksen ja toimintaterapian yhteistyötä edistävä hanke, kuten Eetu-hanke (Etäkuntoutuksen menetelmistä tukea lasten toimintaterapian verkostotyöhön) kehittäi toimintaterapian työmenetelmäksi uudenaikaista kuntoutuskäytäntöä lapsen arkeen. Varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin toimintamalleista ei ole tehty käsityksemme mukaan minkäänlaisia tutkimuksia. Siihen voivat vaikuttaa ammattinimikkeen harvinaisuus ja vähäinen määrä Suomessa. Toimintamalli onkin täten rakennettu pääosin sen tiedon perusteella, mikä on syntynyt kyselyn tuottamasta tiedosta, sekä aiemmin mainitusta aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta.

Nostamme työmme aihetta sivuavan opinnäytetyön esille, ”PÄIVÄHOIDON TOIMINTATERAPEUTTI VOIS OLLA OLEMASSA” –toimintatutkimus toimintaterapeutin työskentelystä päiväkodissa”, jonka ovat tehneet Jenni Hirvonen ja Liisa Salo (2010). Työssä selvitettiin suomalaisen päivähoidon työntekijöiden kokemuksia toimintaterapeutin työn hyödyistä päiväkodissa ja mihin toimintaterapeuttien osaamista olisi mahdollista päiväkodissa hyödyntää. Kyseisen opinnäytetyön tekijöille syntyi kehittämisprosessin avulla ymmärrys, jossa nostetaan esille tarve lasten toimintaterapian markkinointiin ja tuotteistamiseen päiväkodeille. Työn tekijät tuovat esille tulevaisuusnäkymää, jossa lasten toimintaterapeutin asiantuntijuutta tulisi osoittaa ja tuoda esille osana korvaamatonta päiväkotiyhteisöä ja lapsen arjessa tukemista. Työn jatkotutkimusaiheeksi tekijät nostavat esille mahdollisen selvityksen, jossa tarkasteltaisiin keinoja, miten päivähoitoon

saataisiin oma toimintaterapeutti. Esille nostettu jatkotutkimusaihe käsittelee opinnäytetyötämme. Hirvonen ja Salo esittävät kysymyksen ” mikä olisi hyvä toimintamalli”?

Olemme rajanneet tietoisesti ja harkitusti toimintamallin sisällön Suomessa toimivien varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien työn sisällön ja toimintamallin mukaan. Aiemmin mainitut opinnäytetyöt ja hankkeet ovat luoneet lähtökohtia opinnäytetyömme aiheelle. Niistä löytyy perusteluita varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työlle ja toimintamallin luomiselle. Alustava arviointitoimintamallin sisältö määräytyy suureksi osaksi Suomen lakisäädäntöjen, ohjeistuksien ja suomalaisen toimintaterapeuttiliiton hyvien arviointikäytäntöjen mukaisesti. Kiinnostavaa olisi ollut selvittää myös muualla maailmalla toimivien varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien toimintamallia, mutta eri maiden väliset erot voivat olla suuriakin, jonka takia teimme harkitun ratkaisun pitäytyä Suomen varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien toimintamalleissa. Lisäksi monet sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvät käytänteet eroavat eri maiden välillä suuresti. Kansainvälisyyttä olemme halunneet tuoda esille yleisellä tasolla toimintaterapiaan liittyen, joka näkyy opinnäytetyömme teoriassa, jossa toimintaterapian teoreettiseksi lähtökohdaksi valikoituivat kanadalaisen toiminnallisuuden ja sitoutumisen malli ja asiakaslähtöisen mahdollistamisen malli.

8.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettisesti pätevä opinnäytetyö edellyttää hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvä tieteellinen käytäntö näyttäytyy muiden tutkijoiden töiden kunnioittamisena, käytettyjen menetelmien huolellisena käyttönä ja tulosten julkistamisena hyvien käytäntöjen mukaisesti. Työtä tulee tehdä tarkkaan harkiten, joka näyttäytyy opinnäytetyön arvioinnissa sekä huolellisuutena tulosten kirjaamisessa ja säilyttämisessä. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 132.)

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat rehellisyys ja huolellisuus, joka näyttäytyy opinnäytetyön suunnittelussa, toteutuksessa ja raportoinnissa. Opinnäytetyössä käytettävien menetelmien huolimaton käyttö voi johtaa tulosten virheelliseen tulkintaan ja sen myötä väärin tuloksiin (Tuomi & Sarajärvi 2009: 133.) Eettiset periaatteet näkyvät työsämme monella eri tavalla. Hyvä tieteellinen käytäntö näkyi opinnäytetyössämme erottelemalla kirjallisuuden näkökulmat lähdemerkinnöillä, jotka olimme tehneet huolellisesti Metropolia Ammattikorkeakoulun ohjeistusten mukaisesti. Näin toimimalla kunnioitimme muiden tekijöiden töitä, ja lukija erottaa myös sen, mikä on opinnäytetyöntekijöiden omaa pohdintaa.

Opinnäytetyömme on suunniteltu alusta lähtien huolellisesti vaihe vaiheelta. Lähtökoh- tana aineistonkeruumenetelmän valinnalle olivat opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ja käsitys siitä, mitä haluamme aineistolta tuottaa. Aineistonkeruumenetelmänä käy- timme kyselyä, jonka suunnittelussa ja toteutuksessa tarkastelimme ja arvioimme lukui- sia eettisiä kysymyksiä, joita esittelemme tarkemmin seuraavissa kappaleissa. Eettisten kysymysten myötä teimme valintoja, jotka olivat eettisten periaatteiden mukaan kannat- tavia. Olemme perehtyneet aineistonkeruumenetelmään ja aineistolähtöiseen sisäl- lönanalyysiin menetelmään perusteellisesti. Näitä menetelmiä olemme käyttäneet huo- lellisesti ja vastuullisesti.

Ihmisarvon kunnioittaminen on opinnäytetyön yksi keskeisimpiä lähtökohtia, joka näyt- täytyy esimerkiksi siinä, että kyselyyn osallistuvilla henkilöillä on mahdollisuus päättää omasta osallistumisesta ja osallistujilta on pyydettävä suostumus osallistumisesta (Hirs- järvi ym. 2012: 25). Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että osallistuvia ei voi tunnistaa opinnäytetyöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009: 140–141). Kyselyyn osallistu- neet henkilöt ovat täysi-ikäisiä ja työelämässä, jonka perusteella päättelimme heidän olevan tarpeeksi kykeneväisiä tekemään päätöksen omasta osallistumisestaan kyse- lyyn. Kyselyn pienen otannan vuoksi olemme tehneet asianmukaisia ratkaisuja kyselyyn osallistuvien anonymiteetin säilyttämiseksi. Kyselyssä ei kysytty esimerkiksi paikkakun- ta, ikää tai sukupuolta, joka lisää varmuutta siitä, ettei kyselyyn osallistuvia voi tunnistaa opinnäytetyöstämme. Kyselyn aineisto käsiteltiin luottamuksellisesti lainsäädännön edellyttämällä tavalla ja aineisto pseudonymisoitiin huolellisesti. Painotimme vastaajille kyselyn olevan vapaaehtoista, ja toimme esille kyselyn keskeyttämisen mahdollisuu- desta. Aloittamalla kyselyn osallistujat hyväksyivät kyselyn ehdot, jotka esiteltiin sekä kyselyn alussa että tiedotteessa. Samalla se toimi suostumuksena kyselyyn osallistumi- selle. Tutkimusluvut kyselyyn haimme jokaiselta kyselyyn osallistuvan työnantajalta.

Eettiset hyvät toimintatavat näkyivät kyselyn tiedotteessa (liite 1), jossa kerroimme tar- kasti opinnäytetyömme eri vaiheista. Tiedotteessa olemme pyrkineet selkeyteen ja infor- matiivisuuteen. Kysely lähetettiin osallistujille sähköpostiin, jonka liitteenä löytyi tiedote ky- selyyn osallistuville. Olemme tarkkaan harkinneet tiedotteen sisältöä ja siinä käytettäviä sanavalintoja saadaksemme muodostettua mahdollisimman helposti ymmärrettävän ko- konaisuuden. Kerroimme kyselyyn osallistuville opinnäytetyömme aineiston tuottami- sesta ja tutkimuksen toteuttamisesta totuudenmukaisesti ja selkeästi. Tiedotteessa ku- vaamme opinnäytetyötä ja kyselyyn osallistuvan osuutta siinä. Avaamme tiedotteessa opinnäytetyön ja kyselyn tarkoitusta, niiden sisältöä, tietojen käsittelyä sekä opinnäyte- työn etenemisestä. Tiedotteessa määrittelemme kyselyn kannalta keskeisiä käsitteitä

varmistaaksemme kysymysten oikein ymmärtämisen. Lisäsimme keskeisimmät määritelmät myös kyselyn runkoon. Olemme tuoneet tiedotteessa esille varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin olevan vielä melko harvinainen ammattinimike, jonka vuoksi emme pysty takaamaan täyttä anonymiteettiä. Kerroimme toimintatavoista, joilla mahdollistettiin tietojen käsittely mahdollisimman hyvin säilyttääksemme kyselyyn osallistuneiden yksityisyyden. Tiedotteessa käy ilmi missä julkaisemme kyselyn tulokset ja opinnäytetyön päättymisen ajankohta.

Opinnäytetyön raportointi tulisi olla eettisestä näkökulmasta mahdollisimman yksityiskohtaista ja tietoa tulisi olla riittävän paljon, sillä sen katsotaan auttavan lukijaa ymmärtämään ja arvioimaan opinnäytetyön tuloksia (Tuomi & Sarajärvi 2009: 141). Tämä näkyy opinnäytetyömme kyselyn analyysissä ja tulosten esittämisen kaikissa vaiheissa. Opinnäytetyömme kyselyn aineiston analyysin tekoa ohjasi laadullinen aineistolähtöinen sisällönanalyysin teoria, joka antaa luotettavuutta koko työlle. Sisällönanalyysi oli aikaa vievä, sillä halusimme tehdä sen mahdollisimman tarkasti ja perusteellisesti, jotta tuloksista syntyvät johtopäätökset olisivat uskottavia ja todennäköisiä. Opinnäytetyössämme tuomme esille suoria lainauksia osallistujien vastauksista, jotka tuovat työllemme uskottavuutta, ja lukijoiden on helpompi ymmärtää aineistosta tekemiämme johtopäätöksiä. Suorien lainauksien osalta olemme valinneet aineistosta oleelliset ja aineistoamme parhaiten kuvaavat suorat lainaukset, joista osallistujat eivät ole tunnistettavissa. Kävimme jatkuvaa keskustelua ja pohdintaa siitä, mitä haluamme aineiston myötä tuottaa ja mikä on koko opinnäytetyömme tavoite.

8.3 Johtopäätökset

Tuotoksen eli alustavan arviointitoimintamallin avulla on mahdollista vaikuttaa siihen, että asiakkaat eli lapset ja heidän perheensä saavat toimintaterapeutin varhaiskasvatukseen. Toimintaterapeutin ollessa konkreettisesti läsnä varhaiskasvatuksessa, yhteistyösiellä työskentelevien ammattilaisten kanssa on vaivattomampaa, ja tieto kulkee nopeammin. Paikan päällä toimivan varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin on helpompi ohjata varhaiskasvatuksen henkilöstöä lapsen tukemisessa ja reagoida nopeammin tarvittaviin muutoksiin. Myös läheteet eteenpäin laajempialaiseen arviointiin tai muulle yhteistyötaholle, kuten neuvolaan on helpompaa, kun lapsen ei tarvitse kiertää asiantuntijalta asiantuntijalle. Alustava arviointitoimintamalli on rakennettu asiakaslähtöisen ajattelutavan mukaisesti, joka näkyy sen sisällössä. Tämän myötä luonnollisena jatkumona malli ohjaa toimintaterapeuttia toteuttamaan arviointia asiakaslähtöisesti. Tuotos viedään käytännön työelämään Helsingin kaupungille.

Alustavalla arviointitoimintamallilla voidaan vaikuttaa varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin työnkuvan tunnettavuuden lisäämiseen. Alustavassa arviointitoimintamallissa korostetaan niitä asioita, joita toimintaterapeutti voi varhaiskasvatusympäristössä tehdä, ja tuodaan esille sitä, mihin toimintaterapeutti voi omalla ammattitaidollaan vaikuttaa. Voidaan siis todeta, että toimintaterapeuttien osaamisen kenttää voidaan mahdollisesti hyödyntää laajemmin uusissa ympäristöissä. Opinnäytetyön tuotoksen avulla voidaan edistää sitä, että toimintaterapeutti saadaan osaksi varhaiskasvatusta, ja ehkä jopa omaksi ammattinimikkeeksi eli varhaiskasvatuksen toimintaterapeutiksi. Alustavaa arviointitoimintamallia olisi tarkoituksenmukaista jakaa laajemmin koko toimintaterapeuttiyhteisölle, jotta mahdollisimman moni hyötyisi sen tuottamasta tiedosta.

Yhtenä jatkotutkimusaiheena ehdotamme tutkimusta alustavan arviointitoimintamallin hyödyistä, niin yksilötasolla lapsen kuntouksessa, kuin yhteiskunnallisella tasolla. Olisi kiinnostavaa saada selville voisiko opinnäytetyömme tuotoksen avulla vaikuttaa toimintaterapeutin työllistymismahdollisuuksiin varhaiskasvatuksessa. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa on ollut suuressa roolissa työssämme, jonka vuoksi kiinnostavana jatkotutkimusaiheena voisi olla selvitys alustavan arviointitoimintamallin mahdollisista vaikutuksista lapsen tuen saantiin. Tämä edellyttää sitä, että alustava arviointitoimintamalli otettaisiin käytännössä kokeiluun toimintaterapeutin työssä varhaiskasvatuksessa.

Toiseksi jatkotutkimusaiheeksi haluaisimme ehdottaa, että toimintaterapeutin roolia varhaiskasvatuksessa Suomessa ja varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin toimintamallin sisältöä tutkittaisiin uudelleen, mutta aineistonkeruumenetelmänä toimisi haastattelu ja siitä saatu aineisto analysoitaisiin teorialähtöistä sisällönanalyysia käyttäen. Tällöin saataisiin kahdella eri tavalla tuotettua tutkimussisältöä, ja näitä voitaisiin verrata keskenään. Tutkittua tietoa voisi tällä tavalla mahdollisesti yhdistää, jonka avulla saataisiin syvempää tietoa tutkittavasta aiheesta.

Kolmas mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi tutkimus siitä, millaisia toimintaterapeutin arviointitoimintamalleja on muualla maailmassa ja miten ne eroavat suomalaisista toimintamalleista varhaiskasvatuksessa. Olisi kiinnostavaa saada selville ohjaavatko maiden maiden toimintamalleja samat periaatteet ja käytännöt, kuin Suomessa. Esimerkiksi jo monet sosiaali- ja terveydenhuollon eroavaisuudet maiden välillä voivat jo suurilta osin vaikuttaa toimintamallin sisältöön. Yhteenvetona voidaan todeta, että tutkimuksia varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien toimintamalleista tarvitaan lisää. Opinnäytetyötoiset tutkimukset ovat tärkeitä, mutta niiden lisäksi tulisi olla kattavampia tutkimuksia aihealueesta, joiden avulla tuotaisiin näkyvyyttä ja vakuuttavuutta koko ammattikunnalle.

Lähteet

Brown, Ted & Chien, Chi-Wen (Will) 2010. Top-down or bottom-up occupational therapy assessment: which way do we go? *British Journal of Occupational Therapy* 73 (3). 95. Saatavana osoitteessa: <https://www.researchgate.net/publication/50434233_Top-down_or_Bottom-up_Occupational_Therapy_Assessment_Which_Way_Do_We_Go>. Luettu 12.10.2020.

Case-Smith, Jane 2010. Overview of Occupational Therapy for Children. Teoksessa Case-Smith, Jane & Clifford O'Brien, Jane. *Occupational Therapy for Children*. Missouri: Mosby Elsevier.

Coster, Wendy 1998. Occupation-Centered Assessment of Children. *The American Journal of Occupational Therapy* Vol. 52 No. 5, 339–340. Saatavana osoitteessa:< file:///C:/Users/KANKKU~1/AppData/Local/Temp/337-1.pdf>. Luettu 15.10.2020.

Dunn, Winnie 2011. *Best practice Occupational Therapy for Children and Families in Community Settings*. E-kirja. United States of America: SLACK Incorporated.

Heikkilä, Asta & Jokinen, Pirkko & Nurmela Tiina 2008. *Tutkiva kehittäminen. Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla*. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Heinonen, Hanna & Iivonen, Esa & Korhonen, Merja & Lahtinen, Nina & Muuronen, Kaisu & Semi, Ritva & Siimes, Ulla 2016. *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heinämäki, Liisa 2004. *Eriytynen tuki varhaiskasvatuksessa. Eriyispäivähoito-lapsen mahdollisuus*. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2012. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Huhtanen, Kristiina 2004. *Varhainen puuttuminen. Eriyisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa*. Helsinki: Finn Lectura.

Hujala, Eeva & Turja, Leena 2017. *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Järvinen, Mervi & Laine, Anne & Hellman-Suominen, Kirsi 2009. *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Helsinki: Kirjapaja.

Karila, Kirsti & Nummenmaa Anna Raija 2001. *Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkot*. Helsinki: WSOY.

Laaksonen, Sanna-Maaria & Matikainen, Janne & Tikka, Minttu 2013. *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino.

Lastensuojelulaki 2007/417. Annettu Helsingissä 13.4 2007. Saatavana osoitteessa:< <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L3P14>>. Luettu 2.7.2020.

Law, Mary & Polatajko, Helen & Baptiste, Sue & Townsend, Elizabeth 2002. Core concepts of occupational therapy. Teoksessa Townsend, Elizabeth & Stanton, Sue & Law, Mary & Polatajko, Helene & Baptiste, Sue & Thompson-Franson, Tracey & Kramer, Christine & Swedlove, Fern & Brintnell, Sharon & Campanille, Loredana 2002. Enabling Occupation: An Occupational Therapy Perspective. Canadian Association of Occupational Therapists. Ottawa, Ontario: CAOT Publications ACE.

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saatavana osoitteesta:< https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf>. Luettu 17.7.2020.

Pihlaja, Päivi & Viitala, Riitta 2018. Muuttuva varhaiskasvatus. Teoksessa Pihlaja, Päivi & Viitala, Riitta. Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Polatajko, Helene & Davis, Jane & Stewart, Deb & Cantin, Noémi & Amoroso, Bice & Purdie, Lisa & Zimmerman, Daniel 2002. Specifying the Domain of Concern: Occupation Ascore. Teoksessa Townsend, Elizabeth A. & Polatajko, Helene J. 2013. Enabling Occupation II: Advancing an Occupational Therapy Vision for Health, Well-being, & Justice through Occupation. Second Edition. Ottawa: Canadian Association of Occupational Therapists cop.

Polatajko, Helene & Townsend, Elizabeth & Craik, J. 2007. Teoksessa Townsend, Elizabeth A. & Polatajko, Helen J. 2013. Enabling Occupation II: Advancing an Occupational Therapy Vision for Health, Well-being, & Justice through Occupation. Second Edition. Ottawa: Canadian Association of Occupational Therapists cop.

Polatajko, Helene J. & Backman, Catherine & Baptiste, Sue & Davis, Jane & Eftekhar, Parvin & Harvey, Andrew & Jarman, Jennifer & Krupa, Terry & Lin, Nancy & Pentland, Wendy & Rudman Laliberte, Debbie & Shaw, Lynn & Amoroso, Bice & Connor-Schisler, Anne 2013. Human Occupation in Context. Teoksessa Townsend, Elizabeth A. & Polatajko, Helene J. 2013. Enabling Occupation II: Advancing an Occupational Therapy Vision for Health, Well-being, & Justice through Occupation. Second Edition. Ottawa: Canadian Association of Occupational Therapists cop.

Rantala, Anja & Uotinen, Sanna 2018. Varhaiskasvattajan ja perheen yhteistyön merkitys. Teoksessa Pihlaja, Paula & Viitala, Riitta. Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ronkainen, Suvi & Karjalainen, Anne 2008. Sähköä kyselyyn! Web-kyselytutkimuksessa ja tiedonkeruussa. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Salonen, Kari & Eloranta, Sini & Hautala, Tiina & Kinos Sirppa 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulu. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2002:9. Saatavana osoitteesta:< <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70095/kasvatus.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Luettu 9.7.2020.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:20. Saatavana osoitteessa:< <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72129/URN%3aNBN%3afe201504226745.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Luettu 10.10.2020.

Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2014. Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa. Arvioinnin lähtökohdat ja suositukset. Suomen toimintaterapeuttiliiton julkaisu. Saatavana osoitteessa:< http://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/site/assets/files/2411/toi_arviointijulkaisu.pdf >. Luettu 25.10.2020.

Townsend, Elizabeth A. & Beagan, Brenda & Kumas-Tan, Zofia & Versnel, Joan & Iwama, Michael & Landry, Jennifer & Stewart, Debra & Brown, Jocelyn 2013. Enabling: Occupational Therapy's Core Competency. Teoksessa Townsend, Elizabeth A. & Polatajko, Helene J. 2013. Enabling Occupation II: Advancing an Occupational Therapy Vision for Health, Well-being, & Justice through Occupation. Second Edition. Ottawa: Canadian Association of Occupational Therapists cop.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. E-kirja. Helsinki: Tammi.

Varhaiskasvatuslaki 2018/540. Annettu Helsingissä 13.7.2018. Saatavana osoitteesta:< <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>.> Luettu 12.7.2020.

Viitala, Riitta 2018. Inklusio ja inklusiivinen varhaiskasvatus. Teoksessa Pihlaja, Paula & Viitala, Riitta. Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Liite 1. Tiedote tutkimuksesta

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Toimintaterapia Helsingin Kaupungin varhaiskasvatuksessa

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Pyydämme teitä kohteliaimmin osallistumaan kyselytutkimukseen, jossa tutkitaan toimintaterapeutin työnkuvaa varhaiskasvatuksessa Suomessa. Kyselyllä pyrimme selvittämään, millaisia toimintamalleja varhaiskasvatuksessa työskentelevillä toimintaterapeuteilla on käytössään. Olemme arvioineet, että sovelutte opinnäytetyön-kyselyn vastaajaksi, koska toimitte varhaiskasvatuksen toimintaterapeutina. Tämä tiedote kuvaa opinnäytetyötämme ja teidän osuuttanne siinä. Pehdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä opinnäytetyöstä sähköpostitse. Osallistuessanne sähköiseen kyselyyn annatte suostumuksen opinnäytetyöhömmme osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Kyselyyn osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista. Voitte kieltäytyä kyselystä sekä peruuttaa jo antamanne suostumuksen jälkikäteen ilman perusteluja. Jos päätätte keskeyttää osallistumisesi kyselyyn, voidaan siihen mennessä kerättyä tietoa käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää toimintaterapeuttien työnkuvaa varhaiskasvatuksessa Suomessa, sekä kartoittaa toimintaterapeutin alustavaa arviointitoimintamallia varhaiskasvatukseen työelämän yhteistyökumppanille. Kyselyn avulla saamme tietoa Suomessa toimivien varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien toimintamalleista. Toteutamme kyselyn sähköisesti.

Tutkimuksen toteuttajat

Kyselytutkimus tehdään osana opinnäytetyötämme. Yhteistyökumppanina toimii Helsingin Kaupunki. Opinnäytetyöntekijöinä toimivat Tuuli Jylhä ja Viola Kolehmainen. Opinnäytetyö ei vaadi kustannuksia. Toimeksiantajana toimii Helsingin Kaupunki. Rekisterinpitäjänä toimii opinnäytetyöntekijät.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytetään laadullista kyselyä. Kyselyn avulla saamme tarvittavaa aineistoa opinnäytetyöhömmme alustavan arviointitoimintamallin luomiseksi. Aineisto kerätään verkkokyselynä. Kyselyllä haluamme saada tietoa teidän toimintamallistanne, työnkuvasta sekä kokemuksia siitä, millaisena olette kokeneet toimintaterapeutina työskentelyn varhaiskasvatuksessa. Kyselyt on tarkoitus lähettää varhaiskasvatuksessa työskenteleville toimintaterapeuteille ympäri Suomen kevään 2020 aikana. On myös mahdollista, että tämän hetkinen koronavirustilanne ja siihen liittyvät lisätoimenpiteet vaikuttavat tutkimuslupahakemusten myöntämiseen, ja kyselyn ajankohta siirtyy syksylle 2020. Kyselyn tulokset analysoidaan laadullisen sisällönanalyysin menetelmällä.

Tutkimuksen mahdolliset hyödyt

Opinnäytetyön avulla saadaan kartoitettua varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien toimintamallia ja työnkuvaa, jonka pohjalta kehitämme varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien alustavan arviointiin painottuvan toimintamallin. Sen avulla toimintaterapian työpaikkojen luominen varhaiskasvatukseen mahdollisesti helpottuisi, selkeytyisi ja kasvaisi. Varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien avulla nopeutettaisiin lasten haasteiden huomaamista päiväkodissa ja näin saataisiin nopeutettua alle kouluikäisten lasten pääsy toimintaterapian piiriin.

Tutkimuksesta mahdollisesti seuraavat haitat ja epämukavuudet

Kyselyyn vastaaminen vie noin 30-60 minuuttia. Kokonaisuudessaan kyselyyn osallistumisesta ei ole odotettavissa teille haittoja tai epämukavuuksia. Kyselyyn osallistuvia ei pysty opinnäytetyöstämme tunnistamaan ja yksityisyys suojataan huolellisesti.

Kustannukset ja niiden korvaaminen

Opinnäytetyöhön osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Kyselyn tulokset käsitellään luottamuksellisesti tutkimuseettisiä periaatteita kunnioittaen. Opinnäytetyömme julkaistaan avoimesti Theseus- tietokannassa. Opinnäytetyö raportoidaan ja julkistetaan syksyn 2020 aikana. Raportoimme opinnäytetyöstämme työelämän yhteiskumppanillemme ja Metropolialle. Lisäksi olemme lupautuneet julkaisemaan opinnäytetyömme "Toimintaterapiaa lapsille"-Facebook ryhmään.

Tutkimuksen päätyminen

Opinnäytetyö päättyy 15.12.2020. Opinnäytetyö voidaan keskeyttää myös opinnäytetyön tekijöiden taholta erityisen painavista syistä, joista tiedotetaan tällaisessa tapauksessa erikseen tutkimukseen osallistuville sähköpostitse. Tutkimustuloksista ei erikseen tiedoteta teille, sillä niiden tulokset ovat suoraan luettavissa opinnäytetyössämme.

Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään opinnäytetyöhön liittyviä kysymyksiä opinnäytetyöstä vastaaville henkilöille.

Tutkijoiden yhteystiedot

Opinnäytetyötekijä
Nimi: Tuuli Jylhä (os. Viertola)
Puh. xxx-xxxxxxx
Sähköposti: tuuli.viertola@metropolia.fi

Opinnäytetyötekijä
Nimi: Viola Kolek
Puh. xxx-xxxxxxx
Sähköposti: viola.kolek@metropolia.fi

Tutkimuksen tietosuojaseloste: Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuoja-astus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan tahoa, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rekisterinpitäjä voi olla Metropolia Ammattikorkeakoulu, toimeksiantaja, muu yhteistyötaho, opinnäytetyöntekijä tai jotkut edellä mainituista yhdessä (esim. Metropolia Ammattikorkeakoulu ja opinnäytetyöntekijä yhdessä).

Tässä tutkimuksessa henkilötietojen rekisterinpitäjä on:

Metropolia
Ammattikorkeakoulu

Toimeksiantaja

Toimeksiantajan nimi:

Muu yhteistyötaho

Yhteistyötahon nimi:

Opinnäytetyöntekijä

x

Yhteisrekisterinpitäjien vastuut [tarvittaessa]

Jos kyseessä on EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen artiklan 26 mukainen yhteisrekisteri, kuvaa tähän kunkin rekisterinpitäjän vastuut.

Jos yhteisrekisterinpitäjiä on muita kuin Metropolia ja opinnäytetyöntekijä (esim. toimeksiantaja), tee erillinen yhteisrekisterinpitäjäyys sopimus. Sopimus pohjan saat Metropolian tietosuojavastaavalta.

Vastuunjaossa tulee ilmetä ainakin seuraavat asiat:

1. Kuka vastaa henkilötietojen käsittelystä koko niiden elinkaaren ajan? (kuka päättää esim. henkilötietojen säilytysajasta ja kuka poistaa ne, kun säilytysaika on umpeutunut?)
2. Kuka valitsee/päättää henkilötietojen käsittelyssä käytettävistä työvälineistä (tietojärjestelmät/ohjelmistot)? Kuka vastaa henkilötietojen käsittelyssä käytettävien työvälineiden ja/tai tallennusalojen tietoturvasta? Kuka laatii henkilötietojen käsittelysopimukset järjestelmätoimittajien kanssa? Muut asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet?

3. Kuka vastaa rekisteröityjen oikeuksien toteuttamisesta?
4. Kuka vastaa rekisteröidyn informoinnista?
5. Kuka vastaa GDPR:n artiklan 14 mukaisesta rekisteröidyn informoinnista, jos/kun henkilötietoja ei ole saatu rekisteröidyltä itseltään? (jos tiedot saadaan vain rekisteröidyltä eli tutkittavalta itseltään, ei tätä kohtaa tarvitse huomioida)

Voitte kysyä lisätietoja henkilötietojenne käsittelystä rekisteripitäjän yhteyshenkilöltä

Rekisterinpitäjän yhteyshenkilön nimi: xxxxxx xxxxxx (Metropolia Ammattikorkeakoulun tietosuojavastaava)

Organisaatio: Metropolia Ammattikorkeakoulu

Puh. xxx-xxxxxxx

Sähköposti: xxxxxx.xxxxxx@metropolia.fi

Tutkimuksessa teistä kerätään seuraavia henkilötietoja

Henkilötietoja ovat sellaiset tiedot, joiden perusteella henkilö voidaan tunnistaa suoraan tai välillisesti esimerkiksi yhdistämällä yksittäinen tieto johonkin toiseen tietoon, joka mahdollistaa tunnistamisen. Jotta voimme lähettää teille kyselyn, tarvitsemme nimen ja sähköpostiosoitteen, johon kysely lähetetään. Nimi ja sähköpostiosoite ovat henkilötietoja. Varsinaisessa kyselyssä emme kuitenkaan kysy henkilötietoja. Olemme tiedustelleet sähköpostitse syksyllä 2019 potentiaalisten osallistujien mielenkiintoa kyselyyn osallistumisesta. Näin olemme saaneet alustavaa tietoa siitä, että halukkaita kyselyyn osallistujia on, ja kysely on mahdollista toteuttaa.

Teillä ei ole sopimukseen tai lakisääteiseen tehtävään perustuvaa velvollisuutta toimittaa henkilötietoja vaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Tutkimuksessa kerätään henkilötietojanne myös seuraavista lähteistä

Tutkimuksessa ei kerätä henkilötietojanne muista lähteistä.

Henkilötietojenne suojausperiaatteet

Opinnäytetyössämme käytetään vain Metropolian tietosuojan ja tietoturvan näkökulmasta hyväksytyjä tietojärjestelmiä, sovelluksia sekä hyviä käytäntöjä. Näitä ovat Metropolia sähköpostijärjestelmä, jonka kautta lähetämme linkin kyselyyn, sekä Metropolia sähköinen e-lomake, johon teemme kyselyn ja vastaukset tallentuvat e-lomakejärjestelmään. Aineistomme on vain opinnäytetyöntekijöiden saatavilla Metropolian tunnuksilla suojatulla alustalla.

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus

Voidaksemme lähettää teille kyselyn, tarvitsemme henkilötietoja, eli nimen ja sähköpostiosoitteen, johon kysely lähetetään. Kyselyn vastausten avulla saamme tietoa opinnäytetyöhömme, joka käsittelee varhaiskasvatuksessa toimintaterapian toimintamallia.

Henkilötietojenne käsittelyperuste

Opinnäytetyössämme käsittelyperuste on tutkittavan suostumus. Suostumus annetaan aloittamalla sähköiseen kyselyyn vastaaminen.

Tutkimuksen kestoaja (henkilötietojenne käsittelyaika)

Henkilötietoja käsitellään opinnäytetyön toteutuksen ajan eli vuoden 2020 aikana.

Mitä henkilötiedoillenne tapahtuu tutkimuksen päättyttyä?

Noudatamme Metropolia ammattikorkeakoulun voimassa olevia tietoturva- ja tietosuojaohteita sekä aineistonhallintaohjeita. Kun opinnäytetyö on hyväksytty ja muutoksenhakuaja on päättynyt, tuhoamme henkilötietoja sisältävä aineiston. Henkilötiedot hävitetään opinnäytetyön valmistumisen jälkeen syksyllä 2020.

Tietojen luovuttaminen tutkimusrekisteristä

Emme luovuta tietoja tutkimusryhmän ulkopuolelle.

Henkilötietojenne mahdollinen siirto EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle

Tietojanne ei siirretä EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle.

Rekisteröitynä teillä on oikeus

Koska henkilötietojanne käsitellään tässä tutkimuksessa, niin olette rekisteröity tutkimuksen aikana muodostuvassa henkilörekisterissä. Rekisteröitynä teillä on oikeus:

Jos käsittelyperusteena on *suostumus*, niin valitse seuraavat:

- saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä
- tarkastaa itseänne koskevat tiedot
- oikaista tietojanne
- poistaa tietonne (esim. jos peruutatte antamanne suostumuksen)
- peruuttaa antamanne henkilötietojen käsittelyä koskeva suostumus
- rajoittaa tietojenne käsittelyä
- rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus henkilötietojen oikaisusta, poistosta tai käsittelyn rajoittamisesta
- siirtää tietonne järjestelmästä toiseen
- sallia automaattinen päätöksenteko nimenomaisella suostumuksellanne
- tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, jos katsotte, että henkilötietojanne on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti

Jos henkilötietojen käsittely tutkimuksessa ei edellytä rekisteröidyn tunnistamista ilman lisätietoja eikä rekisterinpitäjä pysty tunnistamaan rekisteröityä, niin oikeutta tietojen tarkastamiseen, oikaisuun, poistoon, käsittelyn rajoittamiseen, ilmoitusvelvollisuuteen ja siirtämiseen ei sovelleta.

Voitte käyttää oikeuksianne ottamalla yhteyttä rekisterinpitäjään.

Tutkimuksessa kerättyjä henkilötietoja ei käytetä profilointiin tai automaattiseen päätöksentekoon.

Henkilötietojen käsittely aineistoa analysoitaessa ja tutkimuksen tuloksia raportoitaessa.

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti lain-säädännön edellyttämällä tavalla. Varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti on vielä melko harvinainen ammattinimike, jonka vuoksi emme pysty takaamaan täyttä anonymiteettiä. Aineisto kuitenkin pseudonymisoidaan huolellisesti. Tunnistetiedot korvataan satunnaisella tunnuskoodilla ja tunnuskoodit säilytetään muusta aineistosta erillään. Koodiavainta, jonka avulla yksittäisen tutkittavan tiedot ja tulokset voidaan tunnistaa, säilyttävät opinnäytetyöntekijät, kunnes opinnäytetyö valmistuu, eikä tietoja anneta tutkimuksen ulkopuolisille henkilöille.

Näin mahdollistetaan tietojen käsittely paljastamatta ihmisen henkilöllisyyttä.

Tutkimusaineistoa ja tutkimuksen yhteydessä kerättyjä näytteitä säilytetään Office 365 OneDrive alustalla, kunnes opinnäytetyö valmistuu syksyllä 2020. Tämän jälkeen ne hävitetään Metropolian arkistointi-, tuhoamis- ja tietosuojajohteita noudattaen.

Kerättyjä tietoja/näytteitä ei käytetä muihin tutkimuksiin myöhemmin.

Liite 2. Kysely

Tämä kysely toteutetaan osana opinnäytetyötämme yhteistyössä Metropolia Ammattikorkeakoulun sekä yhteistyökumppanimme Helsingin Kaupungin kanssa.

Kyselyn toteuttajat ovat Viola Kolek ja Tuuli Jylhä (os Viertola). Kyselyyn liittyvissä kysymyksissä voitte olla yhteydessä sähköpostitse xxxxx@metropolia.fi.

Lomake on ajastettu: julkisuus alkaa 7.9.2020 8.00 ja päättyy 18.9.2020 23.59

Varhaiskasvatuksen toimintaterapia -kysely 2020

Tervetuloa kyselyyn!

Kyselyn erillinen tiedote on lähetetty sähköpostiin yhtä aikaa kyselylinkin kanssa. Niistä löydät tarkemmat kuvaukset opinnäytetyöstä sekä tarvittavat yhteystiedot.

Kyselytutkimus tehdään osana opinnäytetyötämme. Yhteistyökumppanimme toimii Helsingin Kaupunki. Kyselyllä pyrimme selvittämään, millaisia toimintamalleja varhaiskasvatuksessa työskentelevillä toimintaterapeuteilla on käytössään Suomessa. Vastausten pohjalta luomme alustavan toimintamallin arvioinnille toimintaterapeuteille varhaiskasvatukseen.

Kyselytutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista. Voitte kieltäytyä kyselyyn osallistumisesta sekä peruuttaa jo antamanne suostumuksen jälkikäteen ilman perusteluja. Jos päätätte keskeyttää osallistumisesi kyselyyn, voidaan siihen mennessä kerättyjä tietoja käyttää osana tutkimusaineistoa. Kyselyssä ei kysytä ikää, sukupuolta tai paikkakuntaa, jossa työskentelet. Opinnäytetyömme julkaistaan avoimesti Theseus- tietokannassa syksyllä 2020.

Toimintamallin ja työnkuvan eron määritelmä löytyy kysymysten vierestä oikealta puolelta kysymysmerkin alta. Työnkuva on tarkempaa kuvausta toimintaterapian työstä eri organisaatioissa, mutta toimintamalli kuvaa alustavammin mitä työssä yleisesti tehdään ja miksi. Se on eräänlainen toiminnan runko tai polku, jota seurataan ja joka ohjaa näin käytännön tason tekemistä.

Kyselyn vastausaika on kaksi viikkoa. Vastaa kyselyyn perjantaina 18.09.2020 mennessä. Aloittamalla kyselyn hyväksyt kyselyn ehdot.

Osallistumalla kyselyyn edistät alustavan arviointiin painottuvan toimintamallin luomista, jonka avulla luodaan perustaa varhaiskasvatuksen toimintaterapeuttien työlle.

Aloittamalla kyselyn hyväksyt aiemmin esitetyt kyselyn ehdot.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Varhaiskasvatuksen toimintaterapeutti on vielä melko harvinainen ammattinimike, jonka vuoksi emme pysty takaamaan täyttä anonymiteettiä. Aineisto kuitenkin pseudonymisoidaan huolellisesti.

Voit kyselyn missä tahansa vaiheessa tallentaa vastauksesi kyselyn lopusta ja jatkaa kyselyn täyttöä myöhemmin. Kyselyyn vastaaminen vie noin 30–60 minuuttia.

1. Kuinka pitkään olet toiminut varhaiskasvatuksen toimintaterapeutina?
2. Mitä työhösi sisältyy varhaiskasvatuksen toimintaterapeutina?
3. Mihin olet tyytyväinen nykyisessä toimintamallissasi? Perustele.
4. Onko jotain mitä muuttaisit toimintamallistasi? Jos on, mikä se olisi ja perustelut?
5. Onko toimintamallisi muuttanut muotoaan varhaiskasvatuksessa ajan myötä?
Jos on, millä tavalla?
6. Millainen on roolisi varhaiskasvatuksen moniammatillisessa tiimissä?
7. Miten koet varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin vaikuttaneen lapsen tuen saantiin?
8. Miten asiakaslähtöisyys näyttäytyy toimintamallissasi?
9. Miten lisäisit asiakaslähtöisyyttä nykyiseen toimintamalliisi?
10. Miten näkisit varhaiskasvatuksen ympäristötekijöiden vaikuttavan lapsen kuntoutukseen?
11. Onko sinulla kehitysideoita varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin toimintamalliin?

Liite 3. Kyselyn tulosten kaavio

Toimintaterapeutin työtä ohjaavat tekijät	Toimintaterapeutin työhön vaikuttavat yhteiskunnalliset tekijät	Aikaresurssit, Tilaresurssit, Työtä ohjaavat lait ja säädökset
	Toimintaterapeutin työtä ohjaavat käytännöt	Asiakaslähtöisyys, Toimintaterapeutin työn tavoitteet
Toimintaterapeutin työn sisältö varhaiskasvatuksessa	Lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa	Lapsen valmiuksien ja taitojen vahvistaminen, Lapsen osallistumisen tukeminen
	Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	Moniammatillinen yhteistyö, perheen ja varhaiskasvatuksen toimintaterapeutin välinen yhteistyö, Toimintaterapeutin työn integroiminen varhaiskasvatukseen työyhteisön kanssa
	Toimintaterapeutin toteuttama ohjauksellinen työ varhaiskasvatuksessa	Ryhmiä ohjaaminen, Varhaiskasvatuksen henkilökunnan ohjaaminen
	Toimintaterapeutin hyöty varhaiskasvatuksessa	Mahdollisuus konsultoida muita ammattilaisia matalalla kynnyksellä, Varhaiskasvatuksen henkilökunnan mahdollisuus toimintaterapeutin matalaan

Toimintaterapeutin ammatillinen osaaminen varhaiskasvatuksessa		konsultointiin, Toimintaterapiaan pääsyn matala kynnys
	Toimintaterapeutin ammattitaito varhaiskasvatuksessa	Arviointi, Toimintaterapiakuntoutuksen toteutus, Toiminnan havainnointi, Ympäristötekijöiden huomiointi varhaiskasvatuksessa
	Varhaiskasvatuksessa toimintaterapeutin työn tunnettavuuden lisääminen	Toimintaterapeutin työn tunnettavuus, Toimintaterapeutin työnkuvan vahvistuminen, Toimintaterapeutin työkuvan kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Liite 4. Alustava arviointitoimintamalli

